

HORTOBÁGYI ÉLETKÉPEK

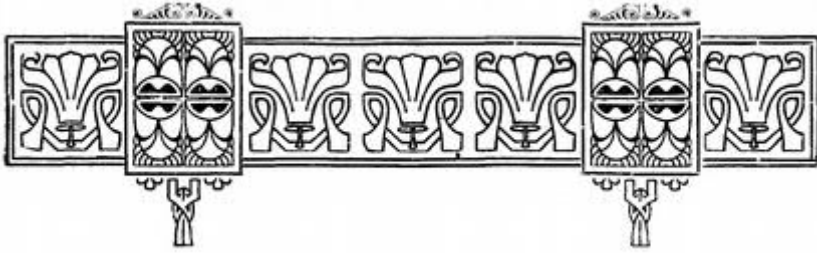
ÍRTA: ECSEDI ISTVÁN



DEBRECEN, 1927.
KAPHATÓ A „MÉLIUSZ” KÖNYVKERESKEDÉS BEND E B E N

A SZERZŐ TULAJDONA

DEBRECEN, SZAB. KIRÁLYI VÁROS ÉS A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS
EGYHÁZKERÜLET KÖNYVNYOMDA-VÁLLALATA 1927—892.



Kihajtás a Hortobágy-pusztára.



A tavasz vidul. A fű kipezsdül. Most hajtanak a Hortobágyra.

Zsírosgatyás, cifraszűrös bojtárok járnak Debrecen utcáin. A juhász nagy bundájában lassan halad. A nyalka csikós kék ing-gatyában jár. Bal vállán a karikásosstor. Szabadon lógó szíján egy jó nagy kutyát vezet. Nagy készülődés van. tavaszi napfény veri a pusztát. Hűvös meleg van. A tavaszi szél vadul nyargal keresztül a rónán. A sötétzöld vetés hajbókol a nagy úr előtt.

A szép fehér tanyák barátságosan mosolyognak az útfélre. Kacag az ébredő természet.

A széles országúton három ló üget egy szekérrel. A szekér hátulja tele eleséggel. Óriás kenyerek, tészta, szalonna, ételes hever a széna közt. Az egész gyékénnyel gondosan letakarva. Oldalt egy deszkavájú van felcsatolva. Ez a disznóké lesz. A hátulsó tengelyhez vékony spárgán két kutya van kötve. A két komondor békésen gyalogol a szekér alatt.

A szekér elején gúnyából van az ülés. A számadó és egy bojtár ül rajta. Ünnepeyles öltözetben vannak. A kalap széle í elcsapva, a bajusz kisodorva. Költöznek a Hortobágyra, heggel jön a marha. Parancs szerint ki kell állniok még ma.

A fehér gulyák nekinyúlnak az országúton. A nagy tehén büszkén viseli nehéz terhét, az élesszavú harangot. Fejét tempósan mozgatja és a harang zenei összhangban szól.

A fiatal tinók hűségesen követik. A tehenek családdal jönnek. Nehezebben mozognak. A kis gyenge borjaikra kell vigyázni. A kis borjuk fáradtan követik anyjukat. Kis pofájukat előre nyújtják, hogy azzal is közelebb legyenek a célhoz. Gyenge lábaikat nehezen emelik, húzzák. Az anyjuk biztatja őket. Hátra, hátra sóhajt. Hívja. A kis borjú ekkor pár lépést kocog, azután újra lassít. Sokalja az utat.

A fiatal bojtár pedig sietteti. Ostorával meg nem ütné az árvát; csak tol rajta egyet:

— Neé, boci neeé!

A kis ügyetlen szalad egy keveset. Anyja dühösen a bojtárra villan. A kis borjú lába összefonódik. Húsz kilométer után összeesik.

— Na, nem teccik a gyaloglás?! — szól a bojtár. Már veszi elő zsebéből a madzagot. Összeköti négy lábát, felteszi a kísérszekérre.

Az anyja visszabödül. A csapat megy tovább. A hatalmas bika vigasztalja bánatában az anyát.

Emitt az útfélen családi öröm van. Egy tehén az úton megellett. Pihen a csapat. A borjút az anyja felnyalja. Félti nagyon. Tüzet fúj, öklel. Hiába. Bottal elverik gyenge fiától. Az idétlen borjút a faránál fogva egy üres zsákba dugják úgy, hogy a feje szabadon legyen. Így nem fázik meg. Ez neki a pólya. Aztán mozdul a csapat tovább.

Egy fiú csak három darabot hajt. Lovat is vezet. Már megunta szőrén ülni a lovat. Leszáll. Jószága szertesét. Lovát vezet, nem tud a marha után menni. Hagyja sorsára marháját.

A délutáni nappal megyünk tovább. Itt már nagyobb a baj. A harminc kilométeres oszlopnál összeesett egy rosszul telet tinó. A szekeret féloldalra dűtik, a tinót behengerítik. Kocog a szekér a csapat után.

A juhásznak is van elég baja. Rossz gazdája volt a birkának. A sovány bárány elmaradt az úton. Összeköti az ártatlan négy lábát, botjára felfűzi és a vállán viszi. Már kettő béget a boton. A bojtárgyerek a nyakában visz egy rossz ürüt. Tűri békességgel. Jó, hogy nincsenek itt állatvédők?!

Folyik a rengeteg jószág a Hortobágy felé. A hajtás napja csak holnap lesz, azért a hídon nem eresztik át. A híd előtt

táborozik a széles mezőn a sok jószág. Körülállják az emberek. Mégis összekeverednek.

Festői kép. Távol még jön a jószág. Az eleje már pihen a célnál. Bóg a tehén, bömböl a bika. Baj vívásra hívja a cimborákat. A kolompok mélabús hangja imádságos hangulatot teremt.

A nap tüzesen megy le a Tisza mögé. A hideg szél lehűti a pusztát.

— Szél lesz! — jegyzi meg a bojtár.

— Még tán eső is! — mormog a számadó.



HORTOBÁGYI JUHÁSZ A SZÍKPADKÁN

Gyönyörű csendélet. Ihletett hangulat, aminőt csak a Hortobágy-pusztá adhat.

A szekerek a csapat mellett. A ló békóban legel. Az öreg gazda kipakkolja a vacsorát. A zsákból előkerül az óriás kenyér, a fehér zacskóból kolbász, disznófül és más jó.

— Józsi, Pista, Mihály! — gyertek enni!

Mind a szekérhez jönnek. Kenyeret vágnak, húst esznek. Le sem ülnek, hanem a marhára figyelnek.

A füstös bika indul. Hatalmas kiáltás útját állja. Meg-

szégyenli magát. Bosszúsan visszamegy s egy szép fiatal daruszőrű tehénnek teszi a szépet.

A harangos szökni készül.

— Haladj csak, Jóska, vágd vissza!

— Nincs botom.

— Kell is oda bot?! Haladj csak szilajon!

És szalad Jóska. Egyik kezében kenyér és hús, másikban bicska. Szalad, eszik és kiált. A harangos visszafordul.

A nap nyomában komor felhő. Csak egy folt. Villám hasítja ketté.

— Valami bolond idő készül! — szól az öreg gazda.

— Na együnk hamar. Takarjuk be a szekeret. Elő a gúnyát, oszt a gulya szilire! — mondja a fiatal gazda.

A szél erős. A villám gyakori és erős. Dörgést nem hallunk. A hanghullámok felettünk mennek el.

A felleg gyorsan jön fejünk felé. Az ellenszél alul nagy.

Nagyot villámlik. Rotyog az ég utána. Az emberek bundát vesznek. E roppant nehéz gúnyát erőművész emelgetheti.

— Na, ezt se vinném Debrecenig! — mondja az egyik.

— De e' bírja az üdőt! — felelik.

Újra csattan. Gyönyörű kacskaringós villám keresztben szalad az égen. Leszalad az égő tűz a földig. Recseg az ég. A jószág nyugtalan. Az őrizők éberek. Kövér esőcseppek jönnek a szél szárnyán.

Koromsötét lesz. A szél borzalmasan zenél. A fűszál sikolt, amint simogatja. A jószág hátat fordít a viharak. A harangos izgatottan rázza a kolompot. A bika fú és bömböl. A kisborjúk keservesen sírnak.

Az ítéletidő feljött. Ömlik az eső. Haragszik az ég.

— Dogozik Tiburcius! — mormogja az öreg gazda és búvik a szekér alá. A hű kutya követi.

Csattog az ég. Pattog a jég. Az ember az orráig lát. Az égi tüzek táncot járnak. A villámok a felső fellegből az alsóba csapnak. Gyönyörű tűzijáték. Percekig villanyvilágítás a pusztán.

Megkapó kép. A jószág lesüti a fejét. Lekonyítja a fülét. Az árva kis borjúk anyjuk enyhében állanak. Nem éri az eső, meg a jég. A másik okosabb. Az anyja alá búvik.

A csikósok kurjantása és ostorok csergetése hallik a Hortobágy-folyó túlsó partjáról.

— A csikósok se alusznak az iccaka! — kezdi a bojtár.

— Milyen okos is a jószág, — mondom.

— Több esze van, mint sok bolond embernek, — feleli.

Hatalmas villámlás, fülsiketítő csattanás szakítja félbe beszédünket. A villám alig pár száz méternyire a tóba csapott. Fülelem zúg, szemem soká vörös villámokat lát. Az eső szakad.

Még néhány csattanás és a felleg elszaladt felettünk. A félénk hold bujkál a fellegek mögött.



HORTOBÁGYI CSÁRDA

A jószág is mozdul. Bóg, topog. Nem leli helyét a sáros pusztán. Az őrizők talpálnak.

—Hóha teéé ni! hova mennek már?!

—Fekvőhelyet keresnek! — mondom én.

—Nem fekszik le, még nincs a sárho' szokva.

A bika piszkálja a többit. Az őrizők szidják valamennyit. A kisborjúk keservesen sírnak anyjuk előtt. Feküdni szeretnének. Addig járkálnak, topognak, míg éjfél felé összeesnek. Leheverednek vízbe, sárba. Csend lesz. Az ártatlan borjú anyja nyakába borul, anyja ráhajtja fejét, átöleli, melegíti, elaltatja. A gulyásbojtár is leguggol a bundában, guggon alszik. Ez is különlegessége a pusztának.

A csárda ilyenkor hangos. A gazdák már útközben megkínálják egymást, meg magukat. Debrecen város már századokkal ezelőtt gondoskodott a Hortobágyra járó gazdákról. Debrecenből a hortobágyi hídig három nagy csárdát csináltatott. Ki nem fogyhat a bor a kulacsból.

Most meg az idő beszorította a gazdákat. Ló, szekér, kocsis a nagy állásban jó helyt van. A marha hadd szokjon az időhöz. A gazda meg a csárdában vigasztalódik.

Rimóczi öreg nyirettyűjén öreg nótákat húz és dalolja is hűségesen. Most ebbe kezd:

*És a hideg eső, rakáson a gulya,
Rí a veresbornyú, bög az ídesannya.
Sér a veresbornyú, bög az ídesannya,
Ott bent a csárdában bort iszik a gazda.*

Az éjfél rég elmúlt. A kakas megszólalt. A nóta elhallgatott. Csend honolt a pusztán. Nagy és felséges csend.

A hajnal korán hasad a pusztán. A gazdák már talpon vannak. Szakgatnak. Kiválogatják az egyes gulyákba küldendő jószágokat. Egy csapat megy az anyagulyába, másik a tinógulyába, szűzgulyába, stb.

— Azt a kurtaszarvút ugrasd ki! — biztatja a gazda.

— Talaa ki tééé!

— Azt a napost, Sándor!

A jó bojtár gyorsan szakgat. Tud banni a jószággal. Az esteli vihar megtörte a jószágot. Rosszul néz ki, borzas. Csak a két bika jókedvű. Azok birkóznak a gulya szélén. Űti, veri egymást. Csattog a szarvuk, kopog a fejük. Hiába szólongatják, nem hagyják abba.

Végre a bojtár szabálytalan beszédre fakad és forgatja botját. Szétveri a két viaskodót. Ezek fáradtan szuszognak, de szarvukkal a sarat hányják, ha már egymást nem bánthatják.

Az ég derült, a szél gyenge. A nap már melegít. A jószág is vidor. A fiatal borjú a farkához rug.

Megindítják a marhát a híd felé. Az állatorvos gyorsan megvizsgálja. Alig lehet a hídfőnél tartani. Szalad erővel a hídra fel. A bojtár elől megy, alig tudja botjával visszaverni a sietőket.

— Ugyan miért siet úgy a jószág, — kérdem szakértő gazdámat.

— Mert hazamegy! — feleli.

— Már hogy menne haza? — hiszen a tanyán jobb dolga volt — vitatom a szót.

— Ez pedig itt van itthon! — feleli. A szabadságérzés, a puszta fűszaga vonzza ide a jószágot.

— Érdekes, hát így megérzi a jószág? — kérdem.

— Meg bizony. Otthon csak sanyargattuk. Hiába, a takarmány a fő, csak rosszabb. Itt a jó fűvön pár hét alatt megszínésedik.



HORTOBÁGYI ÓSHALOM

Ő jobban tudja. A jószágot a szabadság neveli...

Megyünk lassan a jószág után. A pásztor már várja őket. Gyűl is jól. Minden csapatot darabonkint vesz át. Megnézi állását, bilyogját. Letérdepel a jó fűbe. Háttal fordul a szélnek... Előveszi vászon tarisznyáját. Ebből beíró könyvét. Térdére teszi és írja a gazdát, a jószág számát, bilyogját. Nem az ő mestersege az írás. Akom-bákom betűit kajlán rójja. De ő eltud rajta menni. Ez a fő.

— Na, héé, megnízted jól? — szólt a gazda.

— Igenis, — nemzetes uram.

— Na, jól gondját viseljétek!

Azt akarnánk.

— Most nőhet, van mitül, — mondja a gazda.

— Hát régi ember vagyok, de még ilyen jó földre nem jöttem ide.

Köszönnek, elválnak.

Megyünk tovább a verőfényes pusztán. Marharajok járnak mindenfelé. Itt szakgatnak, ott kergetik a visszaszaladtat. A csikós is emberkedik. Körül-körül lovagolja a ménest.

A Hortobágy most gyönyörű. Fűves, virágos mindenütt.

—Hát bizony kár lett volna a Szent György-napot megvárni. Ezalatt a két hét alatt nagyot erősödik a jószág, — mondja a gazda.

—Akkor bizony jól tették, hogy kihajtottak! — felelem.

A bő fűvön kisborjúk hevernek. Nyolcan, tízen össze-feküdtek. Elhevernek a meleg napon. Valóságos borjúdedő. Pihenik az éjszaka fáradalmait.

A déli meleg elővárásolja a délibábot. A pásztorkunyhókat vízbe emeli. A bolyongó jószágokat közelhozza. Amott egy csikóst emel fel. Úgy néz ki, mint az őskor hős lovasa. Mikor közeljön, eltörpül. A vihar szétzavarta ménesét. Keresi az elszaladt csikókat.

—Még mindig van híjjá, Balázs?! — kérdi a gulyás-számadó.

—Kettő még odavan.

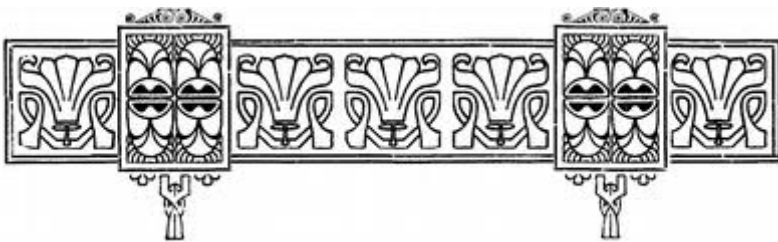
—Vót baj az iccaka, nagy fiú?! — mondja tréfásan egy gazda.

— Tegnap dél óta nem szálltam le a lúrul. Még nem aluttam. Enni se sokat tuttam. Most meg mikor jövök haza?

— Nízd meg csak a Hármasnál, ott tuggyák hun van. Már köszön. A kis jóvérű háttas igyekszik. Tudja, hogy baj van. Eltrappol.

A délibáb már felvette újra. Viszi, viszi messzire lova után. A pacsirta dallal kíséri a puszták fiát.





Örökké égő tüzek az országutak mentén.



nagy természet végre megpihent nagy romboló munkája után. A gyönyörűnek ígérkező tengeri-termés a földön fekszik. A vékonyabb szárazakat lehajtotta a szél, a vastagabb kövér szárazakat eltörte. Az kisebb, emez nagyobb baj. Mintha temetőben járna az utas. Talán csatamezőn, hol a viruló élet romban hever.

A nagy gyilkos most néha lélezkedik. A gyenge szél félénken surran el. Mintha a sírból jönne, oly kellemtelen. .. A tele Hold szemlét tart a nagy csatamezőn. Tekintete komoly és szilárd, mint a nagy hadvezéré.

A széles határban minden csendes. A szellő lágy. Ki gondolta volna, hogy ez a szellő tegnap dúlt, tépett, marcangolt? Ma csak susog, tegnap sírt, jajgatott, nyögött, mint a beteg világnak felszabadított szörnyű fúriája.

A néma csendben távolról elvesző hangok ütik meg fülemet. A kis kondásgyerek énekel. Dalol. Magát vidítja. Fél is a sötétben, tehát bátorítja. Hangja messze elhallik a néma pusztaságon. Átvieszi a nótát másik, harmadik és az este énekeseit pompásan kísérik a nyájak mélabús harangjai. Befelé hajtanak. Esznek, itatnak, aztán pihenni térnek.

A vizek lágyzavú kürtösei is ébrednek. A békák pergő dala élénkíti az alkonyt. Jó dolguk van. Víz van bőven. Dalolnak, vigasztalják az új atyafiságot, akik tegnap érkeztek repülve. A pusztító tornádó felkapta e szerencsétleneket vízzel

együtt. Felvitte többszáz méter magasra. Aztán ledobta a mélységbe. Ott hemperegtek a tarlón, az úton: míg magukhoz tértek. Most dallal vigasztalják őket.

A csalogány még most tudott szóhoz jutni. Nincs kedve.

Egyet-kettőt csattog, elhallgat. Fészket reparálja. A tücsök is rövid nótába fog. Háza elázott. Egy gazszálon ül. Hajlék-talan. A szúnyogok élelmük után néznek. Sokat hegedülnek, míg egy kis enivalót lelnek.

A kis pacsirta szótlanul búvik meg a fű közt. Bevár. Ijedten repül fel lábam elől, mikor már majd rálépek. A kivert kutya az árok partján sippad meg. Nem látom a sötétben, ő lát engem. Bosszúsán, morogva vonul át a sáron a másik oldalra.

De hallga! — emberi hang. Két ember. Szegény emberek.

Gyalog, mezítláb rójják a sáros utat. Utánam jönnek. Szaporán lépkedtek. Utólértek. Nehezen vettek észre, meglepődtek. Elhallgattak.

— Jó estét, atyámfiak! — indítom az ismeretséget.

— Adjon Isten! — fogadják.

— Nagy a kár, atyafiak?

— Nagyon nagy. Lefektette a tengerit — felei az egyik.

— Hozzá meg el is tördelte — tódítja a másik.

— Most vótunk kinn a ríszes tengeribe — felelik.

— Oda a nagy termés.

— Pedig a rossz aratás után ebbe vót minden bizodal-munk.

— Hiszen csak feláll még.

— Ez már többet soha, uram! Amék eltört, azon a csű tönkre megy; amék csak lefeküdt, azon meg elrothad.

— A lehető legrosszabbkor jött rá az ítéletűdő — mondják egyszerre.

— Milyen lehet a kár átlag? — kérdem.

— Hát bizony a jó felit elvitte az üdő.

— Az baj.

— Csapásos esztendő volt ez. Az eső későn jött. Az se volt hasznos eső. Rozsdát hozott. Üszkös lett búza, tengeri.'

— Miért kellett volna sok tengeri? — kérdem.

— Hát a kenyérnekvalót pótolta volna. Az idei takaráson nem kerestünk. A cséplést ne is említsük. Már mindenütt

elcsépeltek. Pedig még augusztus elején vagyunk. Máskor még ilyenkor kezdődött a nagyja. Most sehun semmi. Mit eszünk a télen?!

Míg így sopánkodtak, a kanyarulathoz értünk. Ők mentek egyenesen. Én letértem balra.

A bolygó Hold úgy látszik, megborzadt a pusztuláson. Lemenőben van. Halvány árnyék kísért körül. A csend irtóztató. A tanyák csendesek. Egy fénysugár se mutat felőlük életet. Lefeküdtek. Tájékozódok.

A látóhatár szélén tüzek lobognak. Nem pásztortűz. De nagy és éles. Jó útmutató a sötét éjszakában. Földgázás artézi kutak ezek. Nem is mélyről, alig száz méterről jönnek elő. Debrecen nyugati határában van vagy öt ilyen kút. Három éppen három tanyai iskolánál. Irányt veszek egynek. Ha kint a tanító, meg is hállok. Így gondoltam és már lépkedtem is szaporán feléje a nyers gyepen.

Lóhátas ember jön szembe. Jó lova csapkodja a sarat. Ő maga szőrén üli. Nem hosszú útra mehet. A ló horkol. Észrevett. Megállott. A lovas köszön. Én fogadom.

— Nem látott; atyámfia, három lovat erre kóborogni? — kérdi.

— Nem láttam, hacsak a tengeriben nincsen. De onnan is kilátszanék most.

— Messzebb mentek azok. A múlt héten hoztuk haza a Hortobágyról. A tegnapi ítélet elverte. Most nincs sehhol. Biztosan a Hortobágyig meg sem álltak.

Pipáját előkotorássza. Rá akar gyújtani. Leszáll a lóról. Félkarjára ölti a kantáruul szolgáló kötőféket. Közelebb jön.

— Hát nagy ítélet vót. Tönkretett mindent. Most már mit csinálunk? Mi lesz a bérlettel? Honnan fizetjük a tenger adót? Mert az adót már nem lehet bírni — veti fel sűrűen a kérdéseket.

— Adó nélkül nem állhat fenn állam.

— Jó, jó, de kisebb legyen. De nem is csuda. Ezt a tengersok urat nekünk kell tartani. Maga a jó Isten se győzné azokat. Ezer' mondom én, hogy nem kell az iskola. Az ember most is okosabb, mint amilyennek lenni kellene. Nagy baj ez, mert egyik húzza a másikat. Debrecenbe se kéne a kollégjom, mert ott tanítják a sok urat.

Így beszél az ember. Öngyújtót gyújt. Fényénél látszik, hogy kisebb gazda, vagy bérlő. Kintlakó ember. Elkeserítette ez a sok csapás. Az öngyújtó élénken lobog; ő jóízűen szopja a pipaszárat. Füstöl erősen.

— Nincs igaza, gazdám — vágok szavába —, a tanult-ember sokkal jobban boldogul az életben, mégha paraszt-ember is. Jobban tud védekezni a növényi, állati betegségtől, többet termel, jobban tudja értékesíteni. Még az adóját is jobban ellenőrzi.

— No, ugyan most lehet akármilyen ügyes, okos. A jószágnak nincs ára. A termény árát lenyomták a zsidók. Adni kell, ahogy veszik, mert fizetni kell. Az adót meg sohasem tudja földi ember, hogy mennyi. Ha az egészet kifizetem, pár hónap múlva újra kérik a hátralékot. Fizetnénk úgysis, de nincs miből. Azt se tudom, mi lesz jövőre.

A sok beszédben pipája elaludt. Újra rágyújt. Köszön és eltűnik a sötétségben.

Boldogtalan ember, ki maga még iskolába sem járt. Nem érezheti a kultúra áldását. Rossznak tartja, amit maga sem ismer. Sajnos, nem egyedül van ezen a vidéken.

Gyors egymásutánban szilaj gondolatok cikáznak át agyamon. A gyors gondolkodás gyorsabb menésre ösztönöz. A lobogó tűz, mint világítótorony az irány. A magasabb helyről szépen belátható.

Nagy deszkakerítés, jó épület az útfélen. Kontúrjai sötét feketék. Ez a tanyai állami népiskola. A kerítés hasítékán benézek. A nagy tűz lobog a bejárat előtt. Lobog és morog, mintha baja lenne a világgal. Belebészél a kis kút vizének szapora fecsegése. Hallgatózom. Végre jó erősen megverem a kerítést. A házőrző feljajdul, ordítva rohan a kerítés felé. Rémesen visszhangzik a kezdődő éjszakában.

Semmi emberi életjel. Még egyszer megverem. Aztán még egyszer.

— Ki az? — hangzik egy távoli hang.

— Egy éjjeli vándor. Neve ez s az.

A tanító volt. Megismert.

— Isten hozta. Régen vártam. Hol járt ilyen későn ezen a ronda sáros úton. Megyek a kulcsért.

És szalad a jó ember. Azt se tudta, hogy járjon kedvembe. Még a hú kutyát is felrúgta, mert mindig az inamat faldosta.

A lobogó tűznél mentünk el. Izzadt arcom, sáros ruhám szánalmat kelt benne.

—Hogy lehet ilyenkor ezen az elhagyott vidéken jární? Gyerünk be!

A szép tágas szobák üresek. Csupán a legszükségesebb tárgyak benne. Padlója kopott. Fala egyszerűen meszelt. Mégis egy kis kulturoázis a parlagon heverő magyar sivatagban. A magyar őserő ott hever körülte. Nehéz megmozdítani. Kicsi az erő rá. Félő, hogy már késő lesz. Idegen ár lepi el.

A mosakodáson és vacsorán hamar túlestünk. Pipára gyújtottunk. A füstös petróleum szomorú lángja sehogysem tetszett nekem.

— Menjünk ki a tűzhöz! — invitáltam a kollégát.

— Ha úgy tetszik.

És, móré pátrió, leültünk az iskola harmadik lépcső-fokára, szembe a lobogó tűzzel. Hallgattunk, csak a tűz duruzsolt.

— Jól van kollégám ezzel a tűzzel itt.

— Hát jó is ez, nem kerül pénzbe. Már mikor másfél évtizeddel ezelőtt megfűrták, gondoltam én arra, hogy hasznosítom. Nem tudtam mikép. A sok víz ömlött, gáza buzogott. Mindkettő hiába. Végre a szomszéd kolléga kitalálta a módját. Ráépítette a konyhát és meggyújtotta a gázt. Én utána csináltam. A cső mellé téglából két oldalt falat rakattam. Tetejére vasplattot tettem. Tizenkét év óta ég a tűz itt. Rajta főzünk. Itt főzzük a ruhát, itt főzzük a krumplit a disznónak.

— Igazi áldás ez a kút. Nem ajánlotta még a városnak, hogy a gázt fogassa fel és az iskolát fűtse, világítsa vele? — mondtam.

— Dehogy nem. — Már több ízben. De a város annyit nem csináltat meg, hogy a kilyukadt vascsövet kicserélné. Én foldoztam be a lyukat ócska nadrágdarabbal, rongyokkal. Sőt arról beszéltek, hogy betömik, mert sok baj van vele.

— Csak talán nem — az Istenért. E víztelen vidéken még többet kellene fűrni. Honnan kapják a fűtő és világítóanyagot?

— Debrecenből. Ha nagyon rossz az út, nem is tudnak fát

hozni. Ha nincs fa, nincs iskola. Hideg tanteremben nem lehet tanítani.

— Milyen ósdi szokás ez. 20—30 kilométerről hordani tengelyen a tűzrevalót. Mikor helyben a kitűnő fűtő- és világítóanyag ingyen. Csak egy tartály kellene hozzá és csövezés. Sohasem lenne gondja a városnak a tűzrevalóra. A drága fa bizonyára pár év alatt kifizetné. Nem vagyunk még elég szegények, mert egy ilyen nemzeti kincs még parlagon heverhet.

— Hány tanítványa van, kedves kollégám?

— Hetvenkettő iratkozott be, ötvennégy vizsgát is tett.

— Hát a többi tizenhételccel mi van?

— Szomorú itt a népoktatás, uram — feleli sóhajtva.

— Ide főleg cselédek gyermekei járnak. A gazdák városba, faluba viszik a magukét. Ha a cselédet időközben elbocsátják, viszi a gyermeket is. Annyira ellensége az iskolának, hogy ha más helyre megy, fel nem adja, míg rá nem találnak. Ha feladja, párhónapi késéssel. A gyermek elmarad. A cselédfogadás ideje éppen az iskolai év közepére esik: újévre és Szent Györgynapra, ez is felette zavarja a tanítást.

— Hát nem lehet ezen segíteni?

— Nem. Kértük már a gazdákat, hogy valamiképp az iskolai évvel hozzák kapcsolatba, nem tettek semmit.

— Hány osztályt tanít, kollégám?

— Egytől hat osztályt, fiút, leányt vegyesen.

— Elég munka.

— Nem volna baj, hiszen ez a mesterségem. De nagy télen, a nagy havazáskor hetekig nem járnak iskolába. Némelyik gyermek hat-nyolc kilométerről jár és az idő elejtené az úton. Másiknak ruhája nincs. Van olyan cseléd, hogy négy gyermekének van egy pár csizmája. Ezek sem járnak tavaszig. Tavasszal jön a kapálás, aratás, a nagyobb gyermekekre szükség van. Bizony, nagyon be kell osztani a munkát, hogy eredményt érjünk el.

— Mióta van itt, kollégám?

— Tizenhetedik éve már. Bizony, sok idő. Idevetve a puszta közepébe. Minden kultúrától távol. Hideg téli és nedves tavaszi időben erre csak a madár jár. A hírek csak egy hét múlva jönnek erre. Újságokat járatok, de ezek is nagyon el-

késve érkeznek. Annyifelé és olyan nehezen lehet bizalmat ébreszteni. A jó módú gazdák kicsibe néznek. A szegényebbek tehernek tartanak. Kenyéradóink elfeledkeznek rólunk. Nem érzi senki munkánkat, nem jutalmazza rendeltetésünket.

— Csodálatos, pedig önök itt a magyar kultúra lámpásai, őrtüzei. Az önök munkásságának, mint égő szöveteknek be kell világítani a magyar kultureget. Nagy hiba volna, ha ez a tűz egy percre is elhalványulna.

— Pedig ez így van, uram. sajnos, így van.

Hűs szellő rohan át az udvaron. Talán a hazajáró lelkek rohantak keresztül. A tüzet megcsavargatja. Magasan lobog, erősen morog. Elhallgatunk. Csak pipánk füstölög.

— Jól megyek erre Debrecen felé? — süvít be egy hang a vak éjszakában.

A tanító feláll. A kerítéshez megy. Eligazítja az eltévedt lovast. Az megköszöni. Íme, a tanyai tanítónak még útmutatónak is kell lenni.

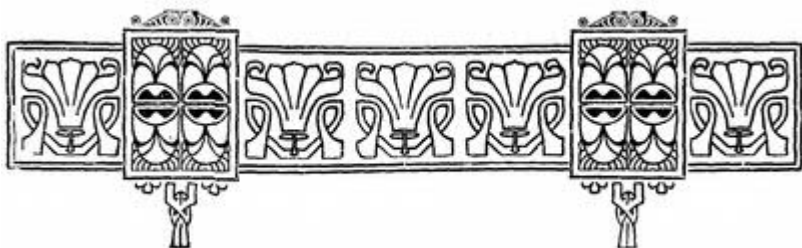
A szellő mozdul. A rövid nyári éj múlik. A tanító kakasa dalolja hajnali dalát. Távoli visszhang rá a felelet.

— Kezdem már unni e számkivetett életet. A városba vágyom. Vénülő fejjel könnyebb munkára. Ott talán jobban elfelednek, vagy jobban megbecsülnek. Becsülettel megtettem kötelességemet. Dolgoztam és dolgozom a magyar kultúráért önzetlen lelkesedéssel.

— Megérdemli ön a könnyebbítést. A magyar államnak kivételes, jó elbánásban kellene önöket részesíteni. Önök misszionáriusok. A magyar öserőt szántogatják, szelidítik minden tiltakozás ellenére. Önök apostolok, a kultúra apostolai.

Kezet fogtunk. A hajnal pirkadásán aludni tértünk a lobogó tűz mellől.





Egy holland tudóssal a Hortobágyon.



Száguld Debrecen város jó két lova a ködös, poros, ébredező városon keresztül. A vízműtelepnél kezdődik a szakemberre Debrecen érdekes lenni.

A kis Tóció vizének hatalmas medrét mutogatom a hollandi tudósnak. Az érdekes geológiai kép. A hatalmas folyómeder alatt búvik alá a városi futóhomok a vastag lösztakarónak. A lösz ke-mence-tapasztani hordják, a fenéket agyagból verik, úgy sül jó foszlós kenyér benne. A vízmeder partján történelemelőtti szép kerek halmok gyönyörű rendben ülnek egymás mellett. Ezek a dombok szolgáltak településhelyül azoknak a népeknek, melyek a történelem előtti Debrecen népei voltak. A lakhatás első feltétele volt mindig a víz.

A bőven termő löszplatón vakítóan fénylenek a kis, rendes tanyák.. Tisztaságot hirdeti mindenik.

„*Olyan tiszta kis tanyák, akár csak Hollandiában*” — jegyzi meg látható örömmel a hollandus. A tanyák mellett téli takarmány. A föld népe dolgozik. *Töri a rögöt*, hiszen szántani nem lehet. Nem vár tovább. Tart a fagytól. *Hasítja az érckemény földet*. Vet, pedig azt sem tudja: arat-e jövőre.

„*Ilyen a paraszt nálunk is és mindenütt*” — szól ismét a hollandus — Ő nem forradalmaskodik, dolgozik. Ebben van a nemzet ereje nálunk is és úgylátom: Önöknél is. Közben érdeklődik a birtokmegosztás felől.

„Itt kis- és középbirtok van. A régi debreceni polgárok

fejlett szociális érzékére vall, hogy egész 1854-ig senki 90 holdnál nagyobb birtokot nem vehetett, ha zsákkal állt a pénze is. Ezért volt a város gazdag, lakosai megelégedettek. Ami pár nagybirtok van, csak azóta történt gazdasági eltolódásra vall.

A hollandi érdeklődése egyre nő.

A Cuca szélen a kettős eke nagy darabokban szaggatja fel a kemény földet. Hiába engedik rá a hengert, nem töri meg, pedig egy zsák búza van a hengeren és két fiú ül rajta. A rögbe vetett mag pedig sohasem kél ki. *Két jól fejlett fiatal parasztfiú nagy fejszével, teljes erejével töri a rögöt.* Neki gyürkőznek, izzadnak erősen a vénasszonyok nyara hevétől.

„Így segít magán a magyar paraszt, szembeszáll a nagyterméssel, hogy munkájának gyümölcsét lássa” — figyelmeztetem.

„No ilyet még sohasem láttam!” — feleli külföldi útítársam.

A nagy, százméter széles, öreg Máté-úton, mely maga is látványosság számba megy, apró csoportokban szaggatva sétálnak a marhák hazafelé. Elől egy magyarjuh-csoportra akadunk. A juhász jön előtte, *vezeti a kiéhezett nyáját.* A sodrószarvú, nagybundájú fekete és fehér juhok érdekes képet nyújtanak.

„Ezek Ázsia széléről valók. A Kaukázusban vadon is élnek” — ragadja meg a szót a hollandi.

„Már hogy az ősapái élhettek olt, mert ezeket a Hortobágy szülte és nevelte s még egy ilyen nyár el is temeti” — világosítom fel.

Utána a szilaj marhák jönnek. Félnek az embertől, félnek a kocsitól. Kikerülik, megugranak előle. Borzasok, bágyadtak szegények. Hogyne, hiszen már májusban leégett előlük a legelő. *Azóta avaron tengődnek.* A Hortobágyra ilyen magyar fajta jószág való, mely „az éhséget és fáradságot; hideget, meleget nemesen tűri” — mint ahogy Bölcs Leo görög császár honfoglaló őseinkről már ezer éve megírta.

A hollandi jót nevet e felvilágosításon.

— Bizony, az Önök tarkamarhái mind elvesznének a Hortobágyon. Mint már ez meg is történt — folytatom.

Se vége, se hossza a hazatérő jószágnak. Búsán bandukolnak, nincs kedvük legelni. Valami jobb legelőre vágynak.

A tanyák ritkulnak. Csak az olykor feltűnő délibáb csoportosítja egy időre össze.

„Ni az falu! hogy hívják, hol van a térképen? — kérdi kíváncsian.

„Csak lassan. Erős tévedés. *Az egymás mögött fekvő tanyákat hozta elénk a délibáb.*”

„Ott meg tó van, miféle tó?” — kérdé ismét.

„Az is csalódás: *a délibáb csinálja a vizet.* Az idén csak a kutak fenekén van víz, de ott se sok.”

Végre kiérünk a végtelen pusztára. *Nincs egy fa, egy bokor, csak pirosra sült ritka alacsony fű jelzi, hogy itt valamikor jobb világ lehetett.*

„Ez a puszta. Látja ott azokat a különböző alakú fehér foltokat. Az a szíksóval telített föld. Ott nem terem fű. Most nincs rajta víz sem. Még a szíksó sem virít most ki hajnalonként, hogy zsírosszóda helyett felhasználhatnánk s ezzel is javítanánk a valutát.”

Ez a föld keményebb, mint a világváros aszfaltja. A könnyű kocsit, mint a golyót, görög. Az út tényleg jobb, mint a városban.

Emitt, ahol a nyáj legel, egy őstemető. Középen népek tanyáztak. Háború, kolera elpusztította a falut. A temetőben sem maradt nyugta a csendesen nyugovóknak. Sírdombjaikat feldúlták kegyetlen kezek, temetési díszüket megmentette a tudománynak a városi múzeum. Bár szegények voltak, halottaik szemére pénzt tettek, hogy könnyebben átjuthassanak a túlvilágra. Útravalónak egy jó bögre ételt tettek lábuk fejébe. Olcsó ékszereiket, a gyöngyöket karjukra, bokájukra csavarták. A pénzt és bögrét, gyöngyöt megtalálták, a kosztot megette a halott elől az idő.

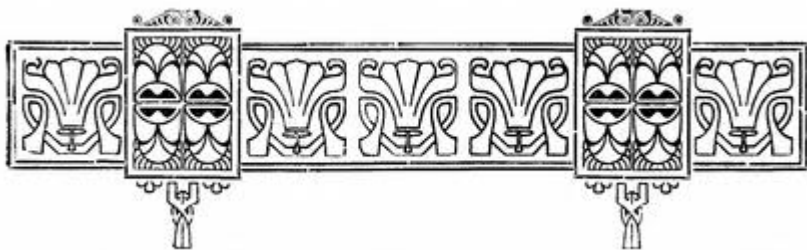
A hollandus meghatottan áll e temetők felett. Csak ennyit mond:

„*Népek keletkeznek, népek pusztulnak el.*”

Az őszi napfény szokatlan hévvel tűz le. A hortobágyi meteorológia állomás 767 millimétert mutat, a hőmérő 21 Celsiusra, holott az éjjel + 2'2 Celsiusra szállt le. Délután egy óra van. Egy felhőfoszlány sincs az égen, az eső- és nedvességmérő alacsony. Nincs még kilátás sem esőre.

A jövő még bizonytalanabb a kétségbeejtő jelennél...





Akik Attila király koporsóját keresik.



A hajnali hideg szellő már ébreszti a nagy város koránkelőit. A kis lomha vicinális álmosan von-szolja ki magát Debrecenből. Beteg tüdejét tá-gítja. Nagyokat fú, erősen szuszog, néha tüsszöl. Fellármázza a még alvókat. A nagy nvírségi törmelék kúp szélén kapaszkodik. A hajdúk ősi székvárosába Hajdúböszörmény felé igyekezik. nyári tenyészet pompázóan virul a Tiszán-túlon. A nagytermészet olyan, mint amilyenek a szerető édes-atyát tanítják az iskolában. Próbára teszi azt, akit szeret. Pár hónappal ezelőtt aszály pusztított mindenütt. A legelő kopár volt és veres. A vetemény végelgyengülésben múlt ki az idén. Kétségbeesett ember és állat a reménytelen jövő felől.

De megjött a várva-várt eső. A bős ciklon előbb gyilkolt. Lehengerelte a kukoricát, széttépte a szőlőt, kidöntötte a fákat. Utána jégeső, sőt havaseső esett nyár közepén. A vihar elvonult. Hosszú, csendes eső szeretettel csókolgatta a kemény próbára tett tenyészetet.

Most kacag az élet az első napsugárban. Haragoszöld a mező. Amit régen nem tehettek meg, vastag rendet kaszálnak a tarlón. A tengeri erőszakkal is emeli a fejét. Kórágýáról fel-állni törekszik. Fel-fel az ég felé! Terhét nem bírja. Karikába hajlik. Életerének fele széttépve. Csak félgyökérről táplálkozik.

— Na, most csak tengeri, gazduram! — szólítok meg egy pirosképű, nagykalapú gazdát.

— Azt majd csak akkor látjuk meg, uram, ha a zsákot tartjuk.

Ez egy praktikus magyar — gondoltam magamban.

— Na, na, nem kell mindig panaszkodni, bátyám. Óriási tengeritermést jelentenek Pestről.

— Vikony a csú, uram, meg oszt hegyes is. Kevés rajta a szem. Ezt nem tudják a pesti urak! — magyarázza kicsinylőleg.

— Hiszen azok is csak tudnak valamit, meg a vidékről jelentik nekik.

— Na, de annyi lesz, amennyit a jó Isten ad, — szakítja félbe a vitát a gazda.

A kis füstös a zeleméri megállónál befütyölt. Egy szép erdős dombon egy csonka torony hirdeti a mulandóságot. Zelemér község temploma volt. E kis Árpádkori község virágzott a török hódoltságig. 1594-ben osztozott a közel ötven Debrecen körüli tiszántúli község szomorú sorsában. A kegyetlen tatárok felégették, lakóit felkoncolták, vagy földönfutóvá tették.

A templom 8—10 méteres tornya még áll. Omladozó füstös falai fenn hirdetik, hogy a magyar nemzet becsületesen betöltötte történeti hivatását: védte a nyugati civilizációt a keleti barbárok ellen, még ha faj rokonai voltak is azok. A honi föld minden röge vérrel áztatott, minden talpalattnyi föld alatt névtelen hősök porladnak. Csontjaikkal tekézik a szántó. A jutalom érte Trianon.

A torony ma néma és roskatag. Jó prédája csintalan suhancoknak. A Műemlékek Országos Bizottságának kellene pártfogásába venni. Körül kellene keríttetni, szakszerű megvizsgálás után hosszú időkre konzerválni.

Az Alföldön úgyszólván nagyon kevés az ilyen történeti rom. Alig egy templomtorony a sok száz elpusztult faluból. Hová lettek? Kegyetlen kezek elhordták a közeli tanyák építéséhez. Ma már a legtöbb templom helyét csak törmelék jelzi.

Hajdúböszörmény város vezetőségének jóvoltából városi kocsin igyekszik három muzeológus Pród-pusztá felé. Kettő régi, egy még most kezdi. De lelkes ember valamennyi. Ez kell is a magyar kultúra mai művelőinek.

Szép tarlólegetők közül alig látszik ki az idei bárány. Kövér tengeritáblák hirdetik, hogy kitűnő lősz vidéken járunk. A már nyűttes országúthoz közel-távol apró halmok domborodnak. Őshalmok ezek. Nem egy történelemelőtti, több népvándorláskorabeli. Keblük talán néhány sírt rejteget. Őstalaj, jó remény vár a kutatóra, aki hamar úgy sem fog eljönni. A nagy Estrázsa-halom messze körültekint rajtuk. Ez is egy történelemelőtti őstelep.

Nemcsak a föld duzzad az őserőtől, de a lakók is. Nehéz szekerek jönnek a város felé. Terményt vagy takarmányt hoznak. Tisztelettel kitérnek a városi fogat elől. Az idősebbek tisztelettudóan köszönnek, a fiatalok már elmellőzik. Ezek modern nevelésben részesültek.

A kocsi más útra tér. Előttünk egy nagy zöld halom. Kissé hosszas. Talán mert szántják. Tetején horpadás, abban egy jó erős lombos akácfa díszlik. Ez a Pródi-halom, a környék halmjai közül egyik legnagyobb. A tenger színe fölé 99 méterre emelkedik. A környező tájnal nyolc méterrel nagyobb. Híres őstelep. Évtizedek óta odaálmodik minden kincssóvár. Ásta, furkálta, faggatta annyiszor és annyiszor hiába, hogy végre a régészek is ügyet vetettek rá.

Rómer Flóris híres archeológusunk 1883-ban szakszerűleg kettévágatta az őstelepet. Sok cserépdarabot, őszallatok csontjaiból készült szerszámokat és kovaszilánkokat magához vévén, gazdagította vele a csiszolt kőkorszak magyarországi leleteit.

A halom keleti részén, halad az út el. A faszegély nyílásánál a kocsi megáll. Belépünk a halom aljára. Egyszerű parasztszekér. Rajta tüzelőanyag. Előtte gúnya s egy eldobott juhász-kampó. A kasfarban eleség, a bogrács a lőcsőbe akasztva. A halom keleti oldalán több árok, földhányás. A gödörben lázas munka. A földhányás tetején jámbor érdeklődők. Az árok között egy jóállású asszony sóhajtozik.

— Oh, én édes Istenem, csak segíts meg!! — ezt hajtogatja hangosan.

A vendégek láttára előbbjön. Sóhajtozik. Köszön, a lelkes múzeumbarát böszörményi igazgató bemutatja az asszonyt.

— Forgács Ferencné asszony — mondja vezetőnk.

— Molnár Julianna — teszi hozzá az exaltált asszony és kezét összetéve sóhajt újra segítségért az Istenhez.

Az árokban ásók, kinéznek, köszönnek. A vezetőnk keresi a munkálat vezetőjét, Forgács Ferenc juhászt, akit egyik árok fenekén nyolc méter mélységben vesz észre. Ott is igen veszedelmes helyzetben. Egy padmalyt ásott a juhász a másik árok felé. Mélyen előre hatolt. Nem is látszik ki. Egy vasfuróval furkál a másik árok felé, hol meg a fia ő felé ás és furkál. Lázasan kutatják a köztük levő földréteget.

Forgács Ferenc jó, becsületes arcú, erős testű, hallgatag ember benyomását teszi rám. Haja már ősz, hiszen 64 éves; de szívós életű, hiszen kétesztendő leánykája, négyéves fia van. Az árokból nehezen kimászik, tisztelettudóan köszönt és készséggel ad felvilágosítást.

— Mit keresnek bátya ebben a halomban? — indítom a társalgást.

— A nagy királynak, Attilának, a koporsóját — feleli határozottan.

— Hát aztán honnan tudják, hogy éppen itt van?

— Az álom jelentette. A' mondja.

— Az uram huszonöt esztendővel megálmodta ezt, — vág közbe az asszony kissé új városias kiejtéssel, miközben folytonos sóhajtozás közben az Istent hívja segítségül.

— Mit mondott az álom!

— Hát instálom úgy volt az egész, hogy én nagy családommal itt a Riten laktam, egyszer az én apám, aki nagyon könyves ember volt, álomban megjelent. A felkelő nap sugarából jött elő. Haja tiszta ősz, hosszú fehér szakála kötésig írt. Megállt éppen a halom napfeljötti oldalán és rámutatott a halomra. „Imádkozzatok és bőtöljete, megáld az Isten, — monda — annyi kincset leltek, hogy hetedízigen nem fogyasztjátok el!” — ezzel eltűnt.

— De az én uram nem tartotta meg a bűtöt, — vág közbe az asszony — ezért nem lett semmi haszna.

— De hiszen, úgy tudom, hogy a pesti urak már megásatták jóval előbb a halmot és nem találtak semmit.

— 83-ban — mondja pontosan az öreg juhász. Az asszony átvette a szót. A férfi elhallgatott.

Én 17-ben újra megálmodtam. Láttam újra az uram öregapját. Galambbász volt. Fényes ruhában jelent meg. Rámutatott a halom napkeleti oldalára és onnan egy nagy fekete koporsó emelkedett ki. A koporsó megnyílt, osztán abból nyolcmázsás aranykoporsó, Attila koporsója jött elő.

— Írtam a böszörményi tiszteletes úrnak, az öregnek, hogy jöjjön ki és szentelje fel a halmot. Én már álmomban azelőtt háromszor szenteltem fel. A tiszteletes úr nem jött ki. Ezután én kezdtem bűtölni és imádkozni. Kilenc vasárnap egymásután nem volt a számban semmi. Azóta minden új jel álmodok és mindig ideálmodok. Azóta is bűtölök és imádkozok.

Míg ezeket mondja az asszony, folyton sóhajtozik, hangosan kéri az Isten segítségét. Én komolyan hallgatom.

— Végre húsvét előtt megint vele álmodtam. Itt mutatta az álom a sírt. Elmentem a fiatal tiszteleteshez és nagyon kértem, tartson a halomnak ezen a helyén istentiszteletet. Kérésemet meghallgatta, kijött. Mindnyájan imádkoztunk. Áldja meg írtá az én jó Istenem.

— Ekkor elhatároztam, hogy akár mi lesz, megkezdjük a munkát. Voltam a városnál. Segítséget kértem. Nem kaptam. Felkértem a halom gazdáját, hogy engedje meg ezt a pontot felásni. A búzát lekaszáltuk egy kis helyen, ástunk. De mivel a kikerült föld sok búzát eltemetett, meg nem is leltünk semmit, aratás utánra hagytuk a munkát.

— Hát mért nem a halom közepébe ásnak, ott kell a sírkamrának lenni? — kockáztatom meg.

— Nem lehet, uram — mondják kórusban. — Az álom azt jelentette, hogy se nem nagyon fenn, se nem nagyon lenn. De mindig napfeljöttön. Nem tudjuk, hogy a nagy királyt mikor temették el, télen vagy nyáron, így a halom egész napfeljötti oldalát felfogtuk.

— Nagy munka ám ez — mondja a juhász felnőtt fia. Egy pillanatra csend lett. Mindenki gondolatába mélyedt.

A domb tetején, a nagy élőfa árnyékában ülünk. Elöttem néhány kidobott párszázéves koponya, néhány szárcsont. Eszembe jut, hogy a buzgó dunántúli magyar szűz Mária képét látta a hídnál, a reális kálvinista alföldi magyar kincset látott a halomban. Érdekes hasonlat.

— Hát honnan biztos benne, hogy Attila királyt éppen ebbe a halomba temették? — kérdem.

— Hát úgy tanultuk, hogy a nagy királyt a Tiszába temették el.

— Így tartja a történelem.

— Az apámtól tudom, hogy régen a Tisza itt járt. Ennél a halomnál két részre oszlott. Az egyik része az egyik Kadarcsba, a másik része a másik Kadarcsba folyt le.

És mutatja a halom tetején azokat az elhagyott medreket, melyben évmilliókkal ezelőtt a Tisza folyhatott.

— De a Tisza medrébe nem hányhattak halmot.

— A királyt nem halomba temették. Az elevenen földbe egy fél öl mélyre. A halmot csak később hordták rá. Azért mi a halommal nem törődünk, hanem az eleven földbe ásunk.

— Mennyi ideje ásnak már?

— Négy hete. Hiszen ha a családom eltudna jönni, már régen kiástuk volna. De gyermekeim cselédek, azokat nem eresztik. Így napszámot kell fogadni, mert két fiammal nem győzöm.

— Hát nagy a család?

— Tizenegyen vannak: 5 fiú és 6 leány — vágott közbe a nyugtalan lelkű asszony.

— Jaj, ídes, jó Istenem, csak most segíts meg, hogy hidjen mindenki. Mert most kitéskedik a világ.

— Jártak iskolát?

— Hat elemi iskolát mind a ketten. Sokat küzködtünk a nagy családdal. Én mindig kereskedtem. Az uram nem volt nagyravagyó. De egyszer, amint a juh mellől hazajött, azt mondta, hogy hej, de jó volna, ha sok píztlélnék, vennék vagy kétszáz köblös földet, boldogabban élnénk. Harmadnapra a halomra álmódott.

Az asszonyra újból rájön a rajongás. Kezét összekulcsolva, imádkozik. Kérő tekintetét az égre emeli.

— Óh, én jó Istenem, segíts meg! Csak most segíts meg t Majd hozzám fordul:

— Én már betegje vagyok ennek az álomnak. Én hiszem. Hitem olyan biztos, mint ahogy ezt a kanalat a kezembe tartom, de a lelkem nem tehetem ki!

— Sokba kerül a munka?

— Sokba, nagyon sokba. Szegények vagyunk. Van egy kis házunk. Rááldozzuk, csakhogy megmutassuk a világnak, hogy mi az igaz hit. Nem lehetne egy kis állami segítséget kapni?

— Azt már nem, — nyugtatom rögtön meg.

A napszámosok már a dél iránt érdeklődnek. Az öreg juhász újra eltűnik a nagy gödörben és jobb munkához méltó buzgalommal ás és fúr.

— A munkások is imával fognak munkához?

— Azok helyett én imádkozom. De züllött, káromkodós emberek nem lehetnek. Még az olyan helytelen szavú nízőt is elhajtom az ároktúl.

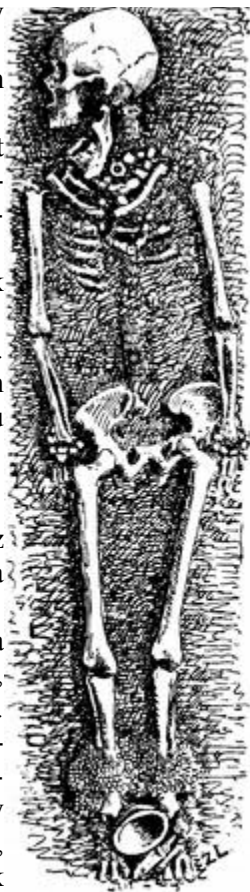
— Este nem mennek haza?

— Nem, itt hálunk, itt főzök egész héten. Csak szombaton megyünk a községbe.

Az idő délfelé jár. Szétnézünk a mély árokban. Megnézzük a földhányást, nem dobnak-e ki valami értékes tárgyat. A halom igen szegényes őstelep. A tömérdek őscserép között nincs egy festett, nincs egy egész edény. Néhány csonteszköz, megmunkált őstulok csont, ősszarvas agancs, tömérdek kovaszilánk legtöbb, amit lelünk.

A felső rétegben, úgy egy méter mélyen, egymás mellett 5—6 csontvázat is találtak, de ezeket később temették a távoli halomba. Pontosan keletre tekintenek. Mellettük nincs semmi. Néhány koponyát magamhoz veszek. A többit eltemetik.

Az öreg a halom belseje felé halad. Nyolc méter mélyen kevert föld van. Elérte az ősi sírkamrát. Ide volt a halott temetve, ő ezt nem keresi ki, mert álma tiltja. Feje fölött egy őskori



NÉPVÁNDORLÁSKORI
CSONTVÁZ GYÖNGY-
FÜZÉRREL

tűzhely égetett rögei mutatják az emberi lakot. De ez is csak egy van. A régészt nem nagy remény kecsegteti.

Míg keresgetünk, fényképezgetek, a jámbor lelkű asszony leüti a szolgaát s a nagy bográcsban ebédet főz. A sok lelki aggodalom után neki is jólesik a testi eledel. Sóhajtozik, esdekel, galuskát főz.

Esznek: pihennek.

Mi is ebéd után nézünk. Ropogós tűz mellett szalonnát sütünk. Meleg foglalkozás forró nyáron!



A JUHÁSZ ESTELT FOGLALKOZÁSA

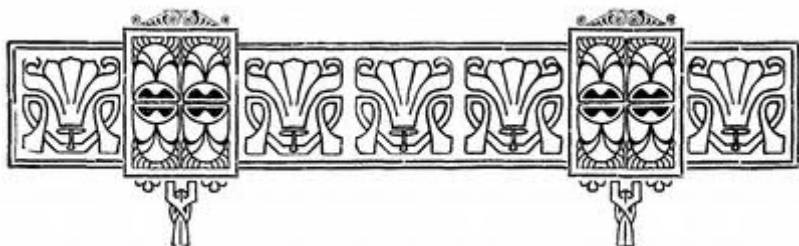
A dombtetőn, a fa árnyékában felhangzik a régi kálvinista ének:

*Perelj, Uram, perlőimmel,
Harcolj én ellenségimmel.
Te paizsodat ragadd elő.
Én segedelmemre állj elő.*

Ott áll a rajongó lelkű asszony. Kezében a zsoltár, énekel. Buzgón énekel.

Mi pedig nyugodtan sütöttük a szalonnát, ettük a zsíros pirítóst.





Holdfogyatkozás a pusztán.



zegyik hortobágyszéli váróteremben várakozunk..
21 évet írnak. Ősz van. Éj van. A csillagok után hold is
kitűrölközött: erős sugaraival sejt-
Emesén ragyogja be az őszi tájat. A hideg
októberi szél kíméletlenül rázza a hosszú téli
nyugovásra készülő fákat és kergeti a lehulló
sárga leveleket.

A váróterem telve utasokkal. A kényelem éppen semmi.
A székeket, lócákat elseperte a forradalom vihara. A festést,
tisztogatást erősen hátráltatja a növekedő drágaság.

De nem is fontos. A vonat innen éjjel indul, akkor nem lehet
látni e szépséghibákat. Világításról szó sincs. Hiába emelte az
államvasút már több ízben a tarifát, még mindig nem jut naponta
egy liter petróleumra. Tehát sötétben várunk. Az itteni utasok
már hozzá vannak szokva.

Egy magyar belép. Fennhangon, de kellő illedelemmel
köszön. Nem tenne egy lépést se előre, míg gyufát nem ránt.
Óvatosan körül tekint.

A gyufafénynél Gorkij Maxim éjjeli menedékhelye tűnik
elénk. Nagybundás emberek nyúlnak ki a faltól messzire. Mintha
fejfel a falhoz volnának növe. Alusznak édesen a padlón.

A szögletben öreg anyóka összetöppörödvé gubbaszt,
hátán fehér házi szőttes abroszban a „motyó”. Szunnyad egy
cseppet.

A megmaradt gyenge lábú lócán lányok, legények ülnek szorosán. Dúdolnak, csevegnek, tréfálnak.

Az ablaknál egy anya csitítja síró magzatját. Középen süldő-fattyúk topognak, lógnak, bosszantanak másokat.

Ez a kép, míg a gyufa elég.

A következő pillanatban két nagy fattyú ront be az ajtón. Az egyik éppen egy álmodó magyaron esik keresztül. Csak a hatalmas bunda akadályozza meg, hogy oldalbordáját be nem törí a fiú jól megvasalt csizmája.

A magyar feleszmél. Nyöszörög egyet. Felsóhajt a maga módja szerint.

Feddi a fiút istenesen. A fiú megszeppen az áldások súlya alatt.

Komoly szavak. Hisz a fiú ijedten táncol tovább a vak sötétségben. Éppen egy hűséges anyát borít fel, akinek kosarából csak úgy repül széjjel a jó állani való szöllő, melyet a drága fiának szánt, aki Nyíregyházán katonáskodik.

A magyar morogva másik oldalára fordul. A fiú meglapul az ablak mellett. Az anyóka siránkozva összeszedi a törött fűrtöket.

Mély csend. . .

A sötétben egyhangú ropogtatás hallik. Mindenki ropogtat valamit a foga közt. Köp és nyel. *Magot esznek, napraforgó magot.* Férfi, nő, gyermek és felnőtt, úr és paraszt markában szorongat egy kis napraforgót, ezt rágja éjjel-nappal.

— *Jó aztán az a mag, néni?* — kérdezem. — *„Hát úgy vagyunk avval, mint az ember a pipával. Rágjuk, hogy az idő jobban teljik. Meg osztán zsirosodik tülle az ember”* — volt a válasz.

És rágják, ropogtatják tovább a forgót.

Az egyhangú abrakolást éles nevetés zavarja meg. A lánytársaság felől hallatszik. Látni nem lehet semmit, de gondolhatni, hogy valamelyik fiatalember a szomszéd lánynak az eleve-nére tapintott.

A lány megbocsát. Saját jövője nem engedi, hogy haragudjon. Élénk beszélgetés, jóízű tréfákozás rövidíti az unalmas várakozást.

Közben még sötétebb lesz. A derengő fény rejtelmes sötét. Emberen, állaton bizonyos nyugtalanság, álmoság vesz erőt.

Keresik az okát. A tiszta égen ragyogó holdat egy sötét tányér borítja be.

— *Jézus Isten! mi ez, a hód elsötétedik?! —* kérdik halálra rémülve.

Mindenki kiszalad. Nézik. *Egyik háborút jósol. Másik döghalált, harmadik éhséget. Sőt a mostani nagy szárazságot is ebből magyarázza.*

Roszak a népek, meg irigyek: elpusztul a világ tűzzel. Ez van megírva a János könyvében is. Mindenkinek kimegy a szeméből az álom, csak a forgót rágicskálják. Találgatnak, sopánkodnak, kijönnek, bemennek. Okát azonban nem tudják.

— *Niii! Uram Isten, mán csak egy kis víkony kifli látszik. De borzasztó. Ilyet még nem láttam! —* Térdre esik az öreg asszony és buzgón imádkozik.

A sötétség erős. A csillagok pislognak. Éjfél van. A szél sejtelmesen süvölt. A hideg hátborzongató. A levegőben a halálmadár repül, élesen süvölti be az éjszakába: *kuvik! kuvik!...*

„*Holdfogyatkozás van. Mint ez a kalendáriumban meg van írva. A hold a föld árnyékába lépett. Egy óra múlva nem lesz többé setét, a hold egész tányérja ragyogni fog*” — hangzik egy érces hang háttérből.

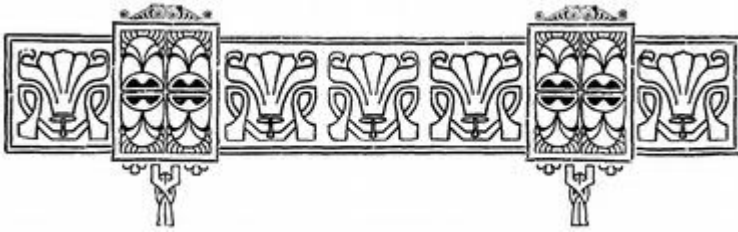
Mindenki izgatottan hátranéz. Az öregje nem hisz, a fiatalbja kételkedik. A katonaviseltek hozzá vannak szokva, hogy higgy ének.

A lelkek nagy nyomás alul szabadultak meg.

A kis füstös vonat beszuszog. Az utasok készülődnek, a bundák mozognak. Ásítás, lökdösődés az éjben.

Lassan beszállnak az éjjeli utasok.





Az utolsó magyar vándorköltők.



z alföldi vásárok ritka érdekessége félszázad óta Tornyai János. Vándorköltő. Vásárról vásárra jár. Planétát árul. Eseményeket versesít meg és így él. Öreg ember már, de azért hajtja a lelke: jön-megy. Nem eshetik meg nála nélkül egy alföldi vásár sem.

— No János bácsi, hát hogy áll a vásár? —

— Áll ez, uram. Már versel is. Mindenre tud rigmust. Nagy rögtönző. Rá is talál mindjárt.

— Régi ember már maga is, úgy-e?!

— „Mikor 1854-ben irtak,
November havába' tizennígyet mondtak,
Akkor születtem én erre a világra,
De nem volt örömöm a szülei házba.
Mert míg ides anyám szíve alatt hordott,
A kedves jó apám a sírjába jutott.
Alig hogy az évem a három évbe volt,
A kedves jó anyám is sírjába jutott!”

És folytatná tovább versben az életrajzát, ha közbe nem szakítanám:

— Hol született, János bácsi?

— Hajdúszoboszlón, uram!

— Hol tanult?

—Az Úristen nagytemplomában, a disznók, birkák mellett. Libapásztor voltam Álmosdon Fráter Imre úrnál. Itt ellestem a betűket az úrfitul. Levettem a porba; így tanulgattam meg előbb a nagy-, azután a kisbetűket. Első versemet, mint gyermek, az uraság nevenapjára írtam. Megtiszteltem vele, de sem ő, sem én nem tudtam elolvasni az írást. Ekkor az uraság megszánt és engem, szegény libapásztort megtanított jól írni és olvasni a házitanítóval.

—Mikor került János bácsi Debrecenbe?

—A hetvenes évekbe' a nagyhírű Szabó Mihály hentes céghez inasnak kerültem. Innen vittek el katonának a Dom Miguel-ezredbe (39. gyalogezred). Résztvettem Bosznia okkupációjában. Tuzlánál háromszor sturmoltunk. Megsebesültem, elgyengültem, ekkor adtam magamat az írásnak.

—Ismerte Hazafi Verai Jánost?

—Hogyne. János jó barátom volt. Együtt írtuk azt a híres nótát: „Száz a libám, a gúnárom tizenhárom...” János meghalt. Azóta én járom Magyarországot és árusítom saját szerzeményű verseimet. E verseket elszavaltam Tisza Kálmán kegyelmes úrnak, elküldöttem Ferenc József királynak.

—Öreg már, János bácsi, a vándorlásra!

—Hát bizony az vagyok. Életem vége felé közeledik. Csak azt szeretném megérni, hogy ez a szegény csonka Magyarország újra szabad lesz.

—Hogy írja az Istóriákat?

—Hát hallok őket, vagy felmegyek az ügyészséghez és megkérdem. Azután hozzáfogok írni. Előbb az áriáját keresem meg, azután megcsinálom hozzá a szöveget. Bizony, egész éjjel írok, mert nagyon nehéz a megélhetés.

De már unja a sok kérdezősködést. Feláll és belekezd a históriába, melynek címe: „Megölte az édesanyját egy sütet szalonáért.” Kezében lógatja a nyomtatott históriát, melyet kezdetleges képek illusztrálnak. A körülállók áhítattal hallgatják a históriát. Az öreg vándorköltő búsan énekl.

Szegény öreg ember. A magyar nemzeti kultúra terjesztője volt ő egy életen át ott, ahova az írás-olvasás nehezen jutott el. Tanító ott, ahol még iskola nem volt. Ha népi verselésébe néha

egy kis uraskodás kerül, azért teszi, mert azt hiszi, hogy így kelendőbb lesz a verse.

Leuke tiszta, becsületes és magyar ma is. Hatása már kevesebb. A kultúra túlhaladta őt. Konkurensai már ott dalolják a pesti tréfákat.

Szinte az öreg felé üvöltik: *„Ledéerné, mi van a kosárba?!“*

Az öreg nem törődik velük. Elfordul és új dalba kezd: *„Istent dicsérj, embert tisztelj!“*

Így éldegéli öreg napjait az Alföld vándordalnoka. írja históriáit és viszi vásárról-vásárra. Sovány kenyérkereset, de ez a népköltő díja.

Versíró Tornyai János pedig népköltő marad haláláig.

A hortobágyi csárda nótása.

Utazó ember nem kerülheti el az útszéli csárdát. Valami különös szellem húzza, vonja felé. Útmutató ez a pusztában, még mikor rem látszik is. Jobb, mint a delejtű. Még a pásztor is hamarabb megtalálja a csárdát, mint az elveszett csikót.

A százéves hortobágyi csárda már messziről látszik. Eleje kopár, mint maga a puszta. Óriási boltíves tornácai, mint a vénasszony szemgödre merednek a pusztára. Talán keresnek valakit. Öreg már. Szalmával égetett téglája nem állja a maltert. Színe vegyes-barna, mint az őszi ég. Tetején ott a gólyafészkek. Az anyagólya fészken ül. Melege van. Kítátott csőrén át liheg.

A másik jó. Az ülő kerepeléssel fogadja. Barátkoznak. Petőfi márványalakja figyel a falról, hogy stílszerűen megy-e minden.

A tornácon öreg ember könyököl. Sovány. Megette az idő. Beaszott arca múmia már. Zsíros lajbijában csak úgy lóg a nyaka. Fogatlan szája ijeszt, ha nevet. Csizmája kopott, nadrágja foltos. Igazi szegénylegény.

— Szerencsés jó napot, naccságos úr! — emeli meg tisztességtudóan sapkáját. Borzas; pár szál haja rögtön előre tör. A sapka lehet-egyetlen fejfedője, mert télen nyáron ezt hordja.

— Adjon Isten, Rimóczi!... Hogy van kend, de' régen nem láttam kendet.

— De sokszor vártam a naccságos urat. Hogy hadd muzsikálnék még eccer igazában.

— Hát hogy van mégis?!

— Örege, betegen...

— Hiszen nem árt kendnek az idő.

Leülök az öreg tölgyfaasztal mellé. Bort hoznak. Rimóczi kipakolja a szennyes-zsákból az ócska hegedűt. Ráhúzza és dalolja:

*Hortobágyon kivirult az ibolya,
Benne szípen legelíszik a gulya.
Én is gulyás leszek a Hortobágyon,
Gyepen hálok, nem az paplanos ágyon.*

Rekedt hangján megismétli a két utolsó sort. Hangja bánatos, dallama lassú, de lelkes, mint a puszták ünnepi hangulata.

— No jöjjen ken', öreg cimbor, igyék kend egyet.

Közelebb jön. Leül. Iszik.

Nem

érzi jól magát ilyen közelben, csak az asztal másik oldalán. Menne. Marasztom.

— Hány éves már kend, öreg szenvedő?!

— Hatvanhat, uram — feleli.

— Sokat muzsikált már kend, ugye?!

— Bizony sokat negyven esztendő óta. Árván nőttem fel. Jártam a pusztát éjjel-nappal. Muzsikáltam szegénynek, gazdagnak, úrnak, parasztnak, hercegeknek.

— Ismerte kend Jókait?

— Nagyon jól ismertem, uram. Muzsikáltam is neki. Óh, be sokszor. Jó ember volt, álgya meg az én Istenem. . . Hermány Ottó naccságos úrnak is sokszor muzsikáltam.

— Hát a betyárokat ismerte?



RIMÓCZI LAJOS,
AZ UTOLSÓ VÁNDORÉNEKES

— Beh sokat. uram. Húztam Rózsa Sándornak, Dobos Gábornak, Geszton Jóskának, Csali Pistának, meg a jó Isten tuggya kinek másiknak... Dobos Gábor ezt szerette, ni!

Veszi a hegedűt, egy sort elmuzsikál, hogy magát intonálja és sebes futamba mondja:

Hejh! *Kikellik a Mátra, eső akar lenni.
Keres a vármegye, vasra akar verni.
Szilajon hát szógám, nyergeld fel a Pirost,
Had úsztatom átal a zavaros Marost.*

Elgondolkodok. Ez az ember, aki maga nem járt iskolába, terjesztette a magyar kultúrát a nép fiai között. Tanulta, csinálta a nótát. Felszedte, tovább adta. Mint az igazi lantos, ki hírt, jókedvet, lelket visz tovább s lelkét adja oda, hogy ő is elveszen.

Tragédiája a magyar tragédia. A szomszéd szobában úri vendégek ülnek. Rimóczi, a magyar hegedűs, az ajtóféltre áll, mint a kivert kutya és egy pesti operett-be kezd. Dörzsöli irgalmatlan rosszul: pusztai módra. Csak hegedül, de már nem dalol.

Ezt nem tudta megtanulni.





Hogy készül a Hortobágyon a birkapaprikás.



Az eső csak szemetel az álmos hajnalon. A nagy puszta közepén állok. Lehet, hogy a szélén. Itt mindenütt közép van. Igazi hortobágyi legelő.

Alacsony, ritka, aszott avar közül ijesztően virít elő a szik.

A festő ecsetjére, az író tollára való ez a kép. De a gazda fél tőle, a pásztor szidja, a nyáj hangos sírással kesergi. Az avar fekete. Leperzselte a múltkori dérfagy. Oda van az idei október kacagó virágpompája. Oda a fecske, a gólyasereg... A tél szele nyargal a letarolt lepedőn.

Nem, mégse. Két réti sas legel oldalt mellettem. Régen láttam már őket. Először pár jó nagy anyabirkának néztem, most már világos a tévedésem. A vadászidény beállott, a réti-sasok lejönnek az Alföldre. Sebzett vadat, libát, kacsát keresnek, ebből élnek.

Sejtik, hogy nálam nincs fegyver, bevárnak a különben óvatos madarak. Szétnéznek, meglátnak. Egy pillanat alatt a magas légben kóvályogva figyelnek — engemet.

A debreceni Hortobágyot elhagytam. A szoboszlai hajdúk Hortobágyán járok. Ezt a nép Angyalházáának nevezi. Itt állt Angyalháza község, míg a török hadak el nem pusztították s mikor 1599-ben Debrecen város előljárósága a feldúlt község harangjait is megvette 29 forintért, többé nem lett lakott hely. Pusztá lett, mint annyi más jó magyar község.

Most karámok állanak a falu helyén. Éhes birkák siratják a legelőt és a közelő telet. Az egyik karám mellett emberek szorgoskodnak. Egy birkát nyomorítanak. A pásztor gerincére fordítja és a szügyébe nyomja a kést.

— Mit vétett az a birka, gazduram? Agyon Isten!

— Semmit uram, csak megmelegítjük. Agyon Isten.

Mire jól széjjel nézek, lepakolok, már vérét vették a vágónak. Gerincre fordítja a gazda. Szegyén, hasán végighasítja a bőrt. A két bojtár a négy lábszárat hasítja fel és gyors ütemben, két nélkül „leöklözik” a birkáról a bőrt.

Pompásan nyúznak. A hús tiszta, nincs egy csepp szemét sem rajta, pedig a bozótos nádkarám enyhe a vágóhíd. A karám oldalába akasztják, a belét kilökkik. Víz nem használnak, jobb is, mert az ásott kút felette zavaros vize bepiszkolhatná.

A birka ott lóg a karámkorcban. Az egyik zsíros bojtár a kívül zsíros, kormos, de belül ragyogó fényes bográcsot hozza elő. Leteszi a fűre, a birkatest elé. A számadó átveszi a szakács szerepét. Jó félmarék darált sót vet a bogrács fenekére. Azután a föld legnagyobb szakértelmével aprítja össze a birkatestet.

A hús elrendezése is nagyon fontos a bográcsban. Ezt csak ő tudja. A bogrács aljára kerül a fej, a négy csülök, az álla, a nyaka. Erre jön a hús jól összevágva, vegyesen. Dolgozik is a kisbalta a tönkön. Mindegyik elmaradhatatlan kelléke a juhász felszerelésének.

A nagy bogrács lassan megtelik hússal. Felül jön a tüdő, máj és a nyelv. Az egész műveletet egy félmarék só, paprika zárja be.

— Na, Jóska, vizet rá, oszt' teheted a tűzre, hadd főjjék! — biztatja a bojtárt a számadó.

— Hát nem mossa meg a húst, gazduram? — kérdem.

— Világír' se uram. Minél jobban megmossák a húst, annál jobban veszít az íziből.

— Én pedig otthon mindig azt láttam, hogy két-három léből megmossák a húst, — folytatom.

— Ezír' nem tudnak az asszonyok otthon jó húst főzni, uram. Még a feleségem se, pedig harminc esztendeje nyújjuk együtt ezt a rossz világot.

Jóska egy szennyes vedért belemerít a „sírkútba”. A víz

olyan színű, hogy ránézni se jó, nemhogy meginni. Bemegy a „vasaló”-ba, szétborítja a füstölgő árvagané tüzet, felakasztja a nagy erős, kormos szolgafára a hússal tetést rakott bográcsot feléje.

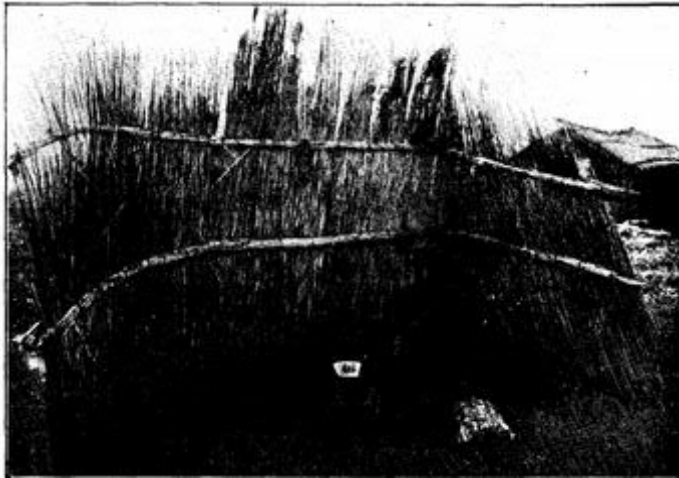
— Hozd ki mán a pipát, drága fattyam, — szól a számadó.

A kívánság parancs. A fiú jó debreceni pipát, pazar sallangos dohányzacskót hoz elő.

— Gyújtsunk rá, uram.

— Köszönöm, majd a magaméból, — felelem.

Rátolt. Egy ütet taplót kicsihol, ráteszi a pipára és füstöl a bűdös csempész dohány, akár a gané a vasalóban.



FŐZÉS A KARÁMBAN

— Na, de csináljuk tovább! — biztatja magát a számadó.

Ezúttal számadónk elég szennyes munkába fogott. Nincs az a tanult anatómus, amelyik pompásabban szét bontaná a birka belét, mint Mihály bátya. Lekapkodja a bélről a kövért. A kövér végbélből levág néhány araszt, egy nádcsövön belefűj és kiereszti tartalmát. Egy kis vízzel megmossa, de nem nagyon. Én várom, mi lesz ez éppen nem ízléses munka vége.

— Csak takarosán, folytába' tüzelj fiam, — szól a vasalóba.

Maga a kunyhóba megy. Az öreg polcra leemeli a jó kerek kenyeret. Levág egy jó karét, meghámozza. A kenyér belét

ügyesen kivágja. Csak a sülését-hagyja meg. Ezt vékony szeletekre vagdalja, megsózza, paprikázza, a végbelet begyűri, a vékony kenyérszeleteket tolja a hurkába úgy, hogy a szennyes belseje kifelé fordul, hófehér kövér külső része pedig ráfordul a kenyérre.

— Meg kellett volna tán jobban mosni a hurkabőrt, gazd-uram? — szólok én is munkaközben.

— A világért se, uram. Majd rendbe jön itt minden vígtíre. Nem szólok, várok.

Pár perc és a régi nomádeledelel, a „gyöngyös hurka” kész van. A két végét még jobban gyűri, aztán a még mindig étvágyelvező külsejét mosni kezdi. Nehezen ment. Kése fokával kaparta. Majd újra mosta. Előbb hamuszín, aztán fehérebb lett.

— Na, jó lesz mán! — kiált és késével két íznyi darabokra vágta a hurkát, a bogrács tetejére hányta föni.

Az árvatőzeg izzott a bográcsok anyja alatt. Felfőtt a hús. Pompás illat áradt ki a hitvány nádalkotmányból. Fedetlen tetején behullott az eső. Jóska tüzel. A számadó most már a bogrács körül forgolódik.

Farvillás, ősi debreceni késével kiveszi a nyelvet, „meghúzza”. Lekaparja róla a fehér bőrt.

— Bizgasd fiókám azt a tüzet a koslatóval, mer maj' soká eszünk! — biztatja a ragyogó képű bojtárt.

A fiú egy ásóköpűvel megpiszkálja a tüzet. Nagyobb a füst, erősebb a tűz. A számadó újra rágyújt. Megszívja a pipát.

— Na, lássuk hát! — mondja.

Erre leveszi a hatalmas bogrács húst. Megrázza egy függőleges tengely mentén. Aztán pár mozdulat, megfordítja a tenger húst, úgy, hogy az alsó, már főtt hús a bogrács tetejére, a felső, nyers hús a bogrács fenekére került. Jót szuszog.

— Na, hadd főjjik tovább.

— Ez pompás fogás volt, de kar kell ehhez, gazduram!

-- Meg tudomány is, uram!

— Az is igaz. Én kiszórnám az egészet.

A hús újra fő. A tűz füstöl. Negyedóra sem telt bele, újra fordítja, megint fordítja. Nem kell neki semmiféle kavarási eszköz.

De mégis. Már sül a sok hús. Gyakrabban forgatja. Kevés

tüzet parancsol. A karámkorból egy szalonnasütőnek való vesszőt húz elő. Meghámozza és e vesszőt dugdossa a hús alá. Ezzel forgatja szaporán.

Vendégek is vannak a húsrá. Egy pár ismerős pásztor és én is.

— Készen van! — nyúl a számadó a bogrács felé.

Leveszi a hatalmas bogrács húst és a karám mellett a földre teszi. Olyan piros, mint a rózsa, pompás az illata.

Jóska a tüzet gondosan betakarja. Másnap kibontja, még mindig ég. Örök tűz ez, mely a hamu alatt akkor is ég, mikor már nem füstöl.

Nem kell senkit kínálni. Körülüljük. Mindenki talál ülőhelyet. — Eszünk.

— De erre inni is kell!
— mondom. — Lehet itt bort kapni?

— Az a legkevesebb.

— Ha gazduram ebédre megtart, én meg a bort adom.

— Soh'se bánca az úr, kitelik még az én túllem!

— Azt én jól tudom, de én így akarom.

— Na, Jóska, hozd teli azt a csobánt a „Sas”-búl.

A zsiros bojtár egy jó marék húst vett magához. Elővette a csobánt és a fakó számaron a csárda felé tartott. Paraszt jön a karám felé. Megismerik. Várják.

— A kutya se enne kentekkel! Agyon Isten! — köszön.

— Nem bizon' pajtás, mert az órára vágánk, — fogadják.

— Gyere enni hozzánk! — invitálja a gazda.

— Köszönöm, ne fogyasszák. — Jön közelebb.

— De hoztál kenyeret? — kérdi a számadó.

— Nem biz én, de aggyík bátyám.



ATALYIGÁS ÉTELT VISZ A GULYÁHOZ

— Húst kapsz, de kenyeret nem.

A paraszt nehezen vette a juhász tréfáját, de evett, mert úgy sem kapott kenyeret. A társaság neveti a tréfát.

De ehol jön Jóska. A juhhús vette a bort. Mi mártottunk, ettük a birkapaprikást. Én a hurkát gondosan elkerültem, a többiek úgylis elfogyasztották.

— Na, fiam, hát tudod-é, hogy ölte meg az ördög a fiát?

— Hát hogyan? — kapom meg a szót.

— Hát úgy, hogy enni adott neki, de innya nem. Jóska nem szól, csak adja a csobánt közelebb. Mindenki tudja, mire való.

A tízóraiból ebéd lett. Mi lassabban, de ettünk. Új vendégek jöttek, azok is ettek. Az idő támadt. A novemberi felleg hamar alkonyatot csinált. Az eső esett, a szél fúj.

— Menjünk fedél alá! — mondják.

Nem szóltam ellene. Lassan megindultunk a Sas-csárda felé. Egyszerű tanya az út mellett. Rozoga kerítés övezi. Korlátjához hátslós kötve. Nem is egy, hanem három. Vendégek vannak. Erzsi néni hatalmas termete kitér a bejáróból. Illőképp fogad.

Az ivó egyszerű. A kármentő piszkos zöld. Az asztal nehéz tölgyfa. A lóca még nehezebb. Keskeny, kényelmetlen. Erzsi néni csak a jövevényeket számlálja meg. Tudja a többit. Két-két üveg bort ki is hoz mindenkinek.

Az asztal végén pásztorok ülnek. Megférünk. A bort megkóstoljuk! Erzsi néni vigyáz, hogy a két üveg bor mindenki előtt meglegyen.

— Na, de halljunk egy jó nótát, otthon szomorkodjunk! — mondom s már pakolom is ki kis beszélőgépet. Még a szót is megakasztotta a pusztai emberekben a kis masina.

— Hát ilyen bort ad, Erzsi néni, hogy egy nóta sincs benne! — évődök.

Az öreg juhász megtörli bajuszát és rákezdi lassan:

*Nem bánom, hogy parasztnak születtem.
Azt se bánom, hogy zsíros juhász lettem,
így is királyság az én állapotom:
Törvintívó az én görcsös botom.*

— Még egy régebbit, jó betyárnótát!
Az öreg iszik.; Újra rákezdi:

*Ingyen iszik bort a betyár,
Mer' jó embere a csaplár.
Hajt az annak csikói, tinót;
Még se, csörgeti a bikát.*

Hát az András bácsi! — és kezdem:

*Heejh! Imitt-amott az alföldi csárdába
Bort iszik a szegin juhász búvóba'.
Kit búvóbci , bánatába megiszik,
Mefizeti, aki reggelig alszik.*

Közben setétedik, a szűk ablakon alig dereng be valami világosság. Nem látunk. A vén juhász felkiált:

— Erzsi, hé! Tudod azt a nótát:

*Setít van, nem látok,
Gyuccsál rózsám világot!*

Erzsi néni folytatja a többiekkel együtt:

*Gyúlok, gyútok, csak gyere be!
Kiszen az ágy, meg van vetve.
Vesd le a csizsmádat;
El ne keverd tulipántos ágyamat.
Nem vetem le a csizsmámat,
Nem keverem el az ágyad.
Tiszta az én csizsmám:
Kipucújja minden este a babám.*

És szól a nóta tovább. Aki fáradt, hallgatja. Aki még nem dalolt, az is kíséri lassan. Feljajdul egy régi szép ballada bú-bánatos hangja. Fejüket lehajtják és énekelik:

*Nincs keserűbb kenyér, mint a szegin rabé,
Könnyhullósaival hámozgatja, szegíny.
Kerüld el hát pajtás, a vármegye kezít,
Hogy meg ne kóistolhasd keserű kenyérit.*

Ezt is beillesztem a többi strófák közé, keresem a többit. Majd egy vidám románc hangjai adnak új irányt a hangulatnak:

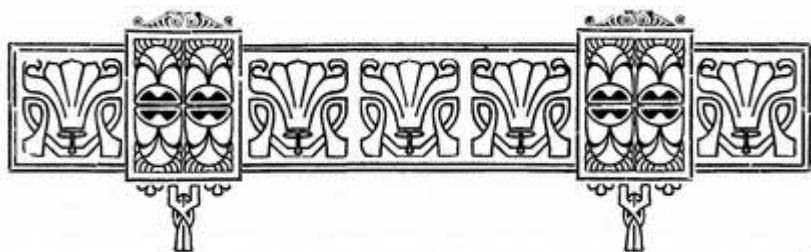
*Megtetszik az, aki betyár:
Zsíros ingbe' gatyába jár.
Lám, az én rózsám nem betyár!
Fejír ingbe' gatyába' jár.*

A hangulat pompás. Két fiatalabb kiugrik a tölgyfalóca mellől. Táncra perdül. Komoly méltóságosan járnak a csárdást. Csupa tűz, élet, erő. Nem fogóznak össze. Mindenik magának táncol. De taktust, ritmust tart. Néha kurjatanak is egyet, ahogy a virtus megkívánja. Ez az igazi magyar tánc, melyben visszajön egy évezred magyar lelke. Sajnálom, hogy filmre nem vehetem.

A gyenge lámpafénynél még bajosabb a nóta, a tánc. A pusztai szél is be akar jönni: látni szeretné....

Erősen rázza a rossz ablakot.





Szól a puska a Hortobágy-pusztán.



lomha vicinális lassan dökög a pusztán. Tüdeje rossz, egyre köhög, tüsszköl. Az állomásokon megmegpihen. Nagyon kell nógatni, hogy elinduljon. A vonat tele van vadással. Vidám kacaj, jókedvű adomázás és füst van bőven. A jó erős kisüstönfőtt sorba jár. Még az is iszik most, aki nem szokta használni.

Libáznia mennek a Hortobágyra.

A nap feljötté gyönyörű. A színek ezer pompája előzi meg a fáradhatatlant Napot. A keleti égbolt színpadli fényben úszik. Fekete felhők züllött foszlányai festenek alá a mesebeli panorámának. Az ég királynője méltóságteljesen előlép. Hús szellő szárnyán repül tova fényes tekintete. Sugarai megaranyozzák a pusztai avart. Ragyog minden a késő őszi verőfényben. Ébred a puszta...

Fent libasereg húz. Gáogva nézik le a földiséget. A sok „libagyilkos” az ablakhoz szalad. Nézi-nézi a tovaszállókat. Még a hűséges kutyák is bájosan szűkölnék uraikra.

A kis ostoba birkák most kelnek fel. Fejét felemeli a jámbor. Fektében a nap felé fordul. Feltérdel. Pihen. Talán rövid imát mond a nagy Teremtőhöz, hogy új reggelre ébresztette. Feláll. Egyet béget. Megrázza bundáját. Lehull róla az avar szemetje. Megtisztálkodott. És így egymásután. Folytatják, ahol elhagyták: legelnek.

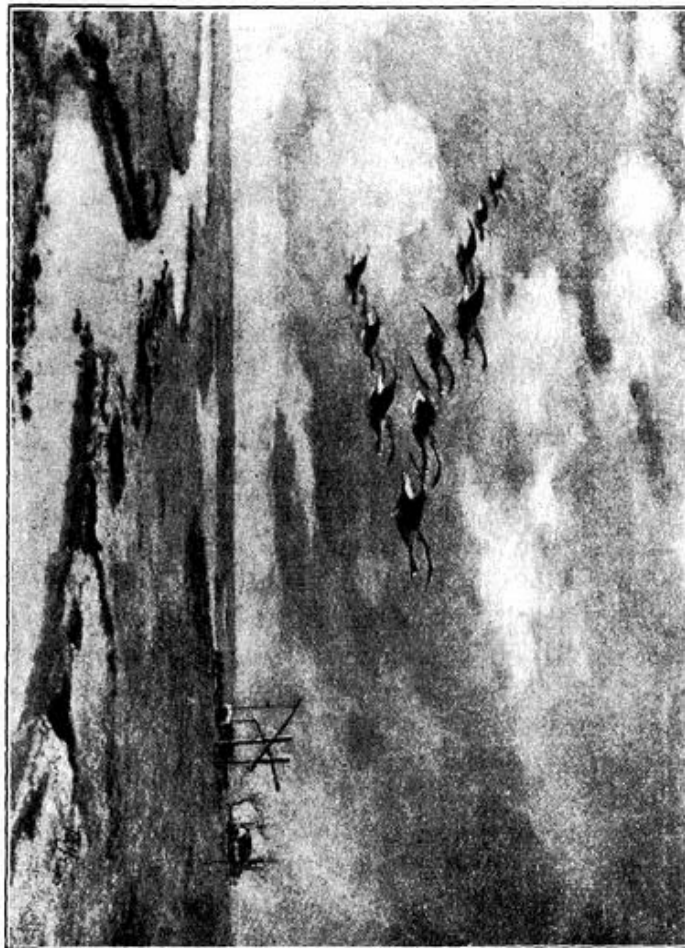
Túl a Hortobágy-folyón hangos kolomp szól. Hatalmas-

gulya legelészik. A marhák is a Nap felé fordulnak. Harapnak egyet az avarból, feltartják fejüket, hangos énekkel üdvözlik a felkelő Napot.

Minden élő dicséri az Urat.

LIBAHŰZÁS A HORTOBÁGYON.

Pálfi József festménye.



Az apró szikfokokat kerülgetem. Víz nincs benne, csak sár. Annál rosszabb. A csetkáká és nádtövek közt traccsol a ruca, veszekedik a liba.

A szikpadkán juhász áll. Nagy felkötös bundája sarkig ér. Jó báránybőrsapkáját lehúzza fejről. Összehajtja és a bunda

aljába teszi. Fejére kalapot tesz. Átöltözik. Fél kezével hol kalapját, hol bajuszát igazgatja.

— Használják a nyugodalom! — bátya.

— Köszönöm, hasonlóképpen, vót reggelig! — fogadja.



Pálfi József festménye

LIBÁK TALÁLKOZÁSA A HORTOBÁGYON

— Igyék már valamit, olyan rosszul néz ki — tartom felé a kisüstönföttet.

— Jókézbe' van, uram! — mondja tisztességtudóan, nem inna, míg én nem iszom.

Na, Isten éltesse! — iszom egy kortyot a méregből.

— Az Isten tartsa meg! — köszönti rám és jót húz belőle. Köhent egyet. Visszaadja.

— Jó egy ital, ezt nem látta a finánc! — dörmögi.

A zombékos kezd élenkülni. Én lefekszem a szípadka aljában. Juhászom figyel. A libák jönnek. Bizalmasak. A juhász úgy áll, mint egy szobor. Bámul a nagy világba. Egy öreg gúnár felé lépeget. Néz rá, mintha kérdene valamit. Nem értik egymást. A liba oldalt fordul és a zöldes fűvön legelegszik.

A juhász lassan előveszi a bunda alatt rejtegetett vadászpuskát. Hirtelen rálő. Telibe találja a merész gúnárt. Felfordul. A juhok megrebbenek. A puli ugatva a halott libára rohan. Megszaglássza a meleg vért. Örvendezve hízelgi körül gazdáját. Gratulál neki.

— Ezt jól találta, bátya!

— Katona vótam én, uram!

— Hányat ló így naponta?!

— Amennyi elég. Haza is küldök, magunk is ezt esszük. Hiába, a pásztor a legjobb vadász.

— Megkínálom az uraságot is, hogyha meg nem veti.

A juhász birkáját hűséges szolgájára, a pulira bízva, lassan megindul a jellegzetes nádalkotmány felé. A karám félkilométerre van tőlünk. E juhszárnyéktól száz lépésre van a vasaló. Tetejétlen konyha nádból. Ez is hortobágyi specialitás. Mögötte a kunyhó szintén nádból. Ez az eleségnek és a gúnyának épült.

A vasaló füstöl. Ajtaja nyitva. Pazar illat árad ki belőle. A jó száraz ganétűzőn fő a libapecsenye. A gyakorlott orr megérzi, hogy ma nem birkahús fő.

Nagy, zsíros fáttyú jön ki az ajtón. Dől belőle az egészség. Az egészségügyi kongresszuson reklámképpen mutogathatnák. Köszön illedelmesen.

— Mit főzöl, drága öcsém? — kérdem bizalmasan.

A fiú ránéz gazdájára, hogy szólhat-é? Biztatást kap.

— Húst! — feleli röviden.

— Ez a liba tegnap került, mára megfőztük — egészíti ki a számadó.

A karámnál is libahús fő — gondolom magamban.

— Hát te vadászol-e, kedves öcsém?! — kérdem a kormos bojtártól.

— Én nem, én csak koppasztok, meg főzök — feleli mosolyogva.

Lassan behúzódik a vasalóba. A koslatóval megpiszkálja az árvaganétüzet. A bográcsban reszket a libahús.

— Fordítsd meg csak, Pista, tán jó is lesz az mán!

A fiú leveszi a nagy bográcsot a szolgafáról, amúgy parasztosan megfordítja a libatestet. Felséges illat árad szét a kunyhó körül. Vissza sem akasztja a bográcsot. A kunyhó mellett a gyepen leteszi. Melléülünk. Eszünk.

— Hát csak jól élnek itt kendtek! — töröm meg a csendet.

— Most az ideje, uram!

— Sok liba jár itt? — kérdem.

— A vadászok elhajkurásszák őket erre. Ők nem lünek egyet se. A liba minket ismer, oszt könnyen a csú elibe kerül, — magyarázza az öreg.

— Osztán tegnap is kettőt tanáltam, nem tudott repülni, — egészíti ki a fiú — behoztam. Meg a kutya is hozott egyet.

— Szárnyalt libák voltak — magyarázom.

A kunyhóban négy liba lógott felakasztva a nagy bundák mögött.

A novemberi délután nagyon rövid. Az este mindjárt ott van a dél után. A vadászok már készülődnek a lessgödörkhöz.

A libák is érzik az estét. Mozdulnak. Óriási csapatok húznak a Tisza felől. Még látnak. Megpihennek a legelőn és a vetésen. A gazda nem örül neki. Gágognak, veszekednek, nyugtalanok. Néha megrebbenek. Mint a sűrű köd gomolyog a földön a hangos társaság. Impozáns látvány a félhomályban. Még nem jönnek közel. De oldalt szól a puska, ide nyomja a libahadat az oldaltámadás.

Felettünk kisebb hadak szállanak. Látják a lessgödrot, magasan szállnak. Nem mozdulnak. Egy-egy türelmetlen vadász rásüti puskáját. Hiába. A vezérliba nagyot kurjant és repül a rend tovább.

Az alkony leszállt. A libák repülnek befelé. Nem szólnak. Hangtalan suhannak el felettünk. A jó szemű vadász látja, a

rossz szemű sejtí. Megindul a lövöldözés. Szól a puska. Hull a zsákmány. Egy harctér a környék.

Barátom egy kis liliket megszárnnyalt. Esdő tekintettel néz ránk a kis ostoba. Életéért esd. Nem bántottuk. Kikötöttük az árvát csalinak. Vártunk. Rájön a többi. Jó zsákmányt hoz a szerencsétlen.

Csend van. Csak a távolból szólanak a fegyverek. A kis lilik egyszerre elkezd sírni, jajgatni. Rángatja a kötelékét. Élesszemű, kitűnő vadász barátom, meglátja a bajt. Oda lő. Egy óriási rétisast sebzett meg halálosan. Odaszalad. Megkapja lábát. A sas összeszedi minden erejét. Hatalmas csőrével bele- ragad barátom csizmájába. A csizmát meghasítja. Új lövés ki- oltja életét a hatalmas rablónak. A sas hű párja a veszélyt érezé, segítségül jött, de visszavonult a puska elől.

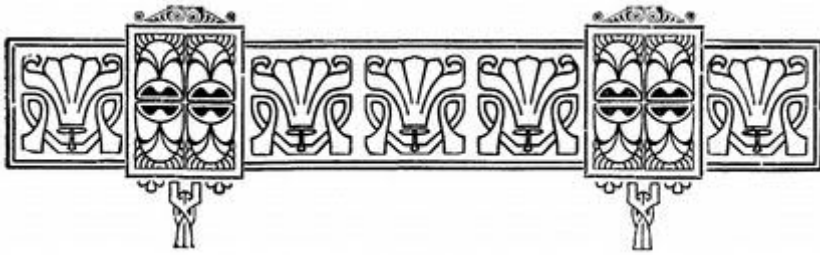
Körültünk szólott a kolomp. A gulyás jártatta éjjel a marhát. A látóhatáron itt-ott ragyogott a tűz. Pásztortűz ez. Az árvagané izzott és világított, hogy a pásztor tudja a ko- romsötét éjben, merre van a kunyhója.

A hajnal közeledett. A liba újra mozdult, jókor ébredtek. Szálltak ki a Tisza felé enni és inni. A vadászok újra munkába álltak. A puska újra szól minden irányban. A megrémült vad- ludak csak felfelé tudnak menekülni. Magasan szálltak, hogy kikerüljék a biztos halált. így is sok zsákmányul esett a hajnalon.

A Nap újra feljött. A puska megpihent. A vadászok bő zsákmánnyal megrakodva jöttek az állomás felé. A gulya még pihent. A gulyásbojtár pedig felcsapott libahordárnak. Vitte a bő zsákmányt az úri vadász után. Mert ilyenkor nagyon sok nagy úr felkeresi a Hortobágyot.

Volt regény, volt kaland, jókedv és áldomás; de liba is volt bőven.





Pusztul a régi pásztor- és betyárnóta a Hortobágyon.



Hortobágy-pusztta most szebben virít, mint egy jó tavaszon. A fű magas. Az óriás pusztta dús-selymes szőnyeggel van bevonva. Sötétzöld a haja. Puha ölébe heverésre hív. Ősz van.

A gondos természet pótolni akarja, amit a nyár elején elmulasztott. Tarka virággal szórta tele a szép Hortobágyot. A korpafű hófehér fejével integet. A sárga bóbítás szíkfű színesíti a gyér füvezetet. Színes, de nem illatos már. Késői virágzás.

A vadnefelejcs, kökörccsin, gelicetövis tarkítják a vadvirág-díszet. Amaz lent virít, ez feltartja fejét. Vigyázz! Mert a virág mögött tűhegyes túske les. Megszúr, amíg cirógatod.

A víztelen mélyedéseket a szíkisóska ég színű virága pompázóan rakta ki.

A fecskék is készülnek már. A telefondrótokat ezrével ülik tele. Hangosan beszélgetnek, tanakodnak, csevegnek. Egy öreg erős kiáltásokkal felszáll. Vissza-visszanéz; fecseg. A többiek utána indulnak. Nagy kört tesznek a levegőben s leszállnak a gyepre. Indulnak téli hazájuk felé; gyakorolnak.

A Nap már nem heves. Tekintete fátyolos. A tiszta., csendes levegőben millió cecelég örvénylik. Ősz van. Hosszú bika-nyál nyújtóz kodik feünk felett. Az Alföld léggömbje, a búzalomó száll. Isten veled nyár!

Két gulyás hat bömbölő, füstös bikát hajt, meg négy tehenet. Az egyik lovon kíséri, a másik gyalog, mezítláb. Az

egyik füstös észrevesz. Felém villog. Bosszúsan dűnnyög. A lóhátas pásztor mellé lovagol, jót vág rajta az ostorral egész háthosszában. A bika a többi közé csapódik. Nincs baj.

— Hova, hova? Adjon Isten! — szegődök melléjük.

— Szállítjuk a bikákat a bikagulyába. Nincs rájuk szükség — felelik.

— Hát a tehén is a bikagulyába megy? — kérdem.

— A' mán nem. Azok visszajönnek. Tehén nélkül nem lehetne a bikákat hajtani.

— A bika sorsa a tehén — gondolom.

— A jó fűvön nem nagyon híztak meg — kezdem újra.

— Nem hasznos ez a mező — felelik. Meg nappal rettentő sok fireg, légy van; az éjjel hideg. Nincs a jószágra az idő.

A bikák a történelmi ódon téglalaalkotmányra, a kilenclyukú hídra érnek. Nem akarnak rámenni. A lovas megereszti a karikást. Végigveri a makacsokat. A gyalog botjával oldalozza, nevéről szólongatja őket. Átverik a hídon. A lovas benéz a csárdába, egy üveg bort megiszik s jó lován megy vissza a kunyhóhoz.

A hortobágyi csárdába lassan víg jövevények jönnek. Mind ismerős, régi pásztoember. Jó dalos, jó italos ember. Válogatott társaság. Az én tiszteletemre gyűlnek.

Előkerült a cifraszúr, sarkantyús csizma, sötétkék ing, gatya, darutollas, tűzoktollas kalap. Bronz arcuk simára borotválva, a bajusz kungorgósan kihúzva, csinosak s nem tudják, miért jöttek.

Pedig messziről jöttek. Papegyházáról, Angyalházáról, sőt még messzebbről. Ezeket még nem gyúrta át a modern kultúra. Egyszerű, értelmes, mint minden jó pásztor ember. Előkerítettem a vén Rimanóczi Lajost is Nádudvarról. Vén hegedűs ez. Csinálja, tanulja a nótát 36 év óta. Húzza és éneкли. Megvénült ő is. Hatvanhatodik évet tapossa. Inkább felejt már, mint tanul. De megtette kötelességét. Magyar népdalt énekelt idegen hercegeknek, magyar mágnásoknak. Nótára tanította az egyszerű pásztorokat. Hortobágyi népdalokra tanította Jókai „méltóságos urat”, Hermann Ottót. Van annyi tanítványa, mint egy átlagtanítónak. Ő nem kap se nyugdíjat, se emlékoszlopot. Teste jeltelen sír alatt porlad el, de emléke él a puszták fiainak száján.

—Isten hozta a tekintetes urat! — siet felém.

—Ma lesz nóta, kell a hegedű — válaszolok.

— Bor is lesz? — kérdi kémlelőleg.

—Vacsora is elébb.

— Nem is alszunk ma iccaka semmit, én már tudom — feleli csalafinta mosollyal.

A pásztorok tisztelettel köszöntenek. Rimóczi megviszi a hírt. Jókedvűek lesznek.

Ezalatt a csárda alacsony bolthajtásos szobájában gyűlnek az érdeklődők. Behívom a pásztorokat, kipakolom a fonográf-gémem.

—No, elő egy jó dalos, ide egy jó öreg nótát e tölcsérbe! Senki se jelentkezik.

— Ezt már láttam dalolni, nem kell abba a nóta.

— De ez nem tud addig danolni, míg nóta nincs benne.

—Menjék ken, Rimóczi úr, ken' már sokat próbált — mondja egy fiatal.

Rimóczi még hátrább lép és szégyenkezve mondja.

—Menjék a fene. Ezt még nem próbáltam.

—Azért is ken' jön elébb. Jöjjön közelebb, nem esszük itt meg kendet — parancsolok rá.

— Nem kell már kend a kutyának se — biztatják. Rimóczi elősombordál. Félénken leül. Fejét a tölcsértől elfordítja. Nem tetszik neki a helyzet.

—No, Rimóczi, egy öreg nótát! — biztatom.

—Nem jut nekem most egy se az eszembe.

—Nem szégyenli ken' magát. Ilyen nótafa kend — piron-
gatom. — Nem hittem volna.

Rimóczi megtörli száját. Felveszi hegedűjét. Egy isten-
telen rossz polkát kezd játszani.

—Nem ilyen kell. Ezért nem jövünk a Hortobágyra — piron-
gatom újra.

— Hogy is mondja csak:

*„Megbotlott a fakó szamaram lába,
De sokat ájtott a hortobágyi pusztára,
De sok juhot bárányostul elhordott,
Acélpatkó a lábárul lekopott.”*

— Így van az, a tekintetes úr jobban tudja — neveti.
Sok nógatásra belekezd. Elkopott hangja gyenge. Izgatott,
Köhécsel. Kétszer-háromszor elénekli. Közelebb-közelebb hajlik
a tölcserhez:

*„Lúra, csikós, lúra, nem a csárda felé;
Elszaladt a mines Kis-Margitta felé.
Túl van a határon, mán más teregeti:
Eztet a számadó nem nagyon szereti.”*

Az öreg belejött. Áhítattal énekel. A fonográf jár. A vén
dalnok boldog, mikor baj nélkül felvette nótáját a gép.

Csak a kezdet volt nehéz. A pásztorok közelebb jönnek.

—No, egy másik bátor ember üljön le. Az öregebbek
húzódognak, a fiatalokat tolják előre. Ezekkel nem sokat érek.
Hangjuk jó van, de az öreg nótát nem tudják. Én mondom
régit emlékeimből.

—Na, Mihály gazda, egy jó angyalházi nótát! Hogy is
mondja csak:

*„Füstöt lökött a Citra hát.
Most szógálok huncut gazdát.”*

Az öreg megkapja a nótát, teletüdővel fújja tovább:

*Száraz kenyír a szűrűjba':
Nehezen csúszik magába.”*

Erre igyunk egyet. Iszunk. Iszunk megint. Közben a jó
malactokány kész. Pompás illata jó előre jelzi érkezését. A gépet
félreteszem. Eszünk és iszunk istenigazában.

— Igyunk, uram! Mer' azt hiszi ez a süldő, hogy a kutya
ette meg — emeli poharát Mihály gazda.

— Igaza van, Mihály gazda — veszi is jól az italt.
Vacsora után jobban haladt a munka.

— Na, Rimóczi, ken' sok szegény legénynek muzsikáit,
egy jó betyár nótát mondjon ebbe a masinába.

— Elfelejtettem mán én, uram. A betyárok elvesztek, nem
kellett ez a nóta.

— Na, kennek se sok hasznát veszem ma.

De feláll Imre, a számadó és átszellemülve dalolja:

*Nem loptam én életembe',
Csak egy csikót Debrecenbe',
Azon hajtottam hat tinót,
Mind a hat daruszőrű vót.*

*Elhajtottam Kecskemétre:
Nígyet eladtam belőle.
Kettőt adtam a bírónak,
Az én kiszabadítómnak.*

*A birinyi fogadónál
Kilenc zsandár elébe áll;
Mind a kilenc kérdi tüllem:
Hun az utazó-levelem?*

*Mingyár, mingyár megmutatom,
Csak a pisztolyom megfogom.
Kettőt rögtön fejbe lüttem:
Itt az utazólevelem.*

Pompás betyárballada. Biztatom, kérdem azokat, amelyikből sikerült pár sort megtudnom már régebben. Nagyon nehezen ment. Nem tudják.

— No hát egy jó pásztorballadát halljunk már.
Már kezdem is:

Hejh! leigett a hortobágyi hodály.

A pásztorok megkapják:

*Beleígett kilenc juhászbojtár.
Kilenc bojtár kilenc pár ruhája;
Számadónak sallangos bundája.*

És folyik ez a szomorú pásztorballada tovább.
— Itt van egy, tekintetes uram, amit az eső nem vert meg!
— mondja Mihály és kezdi:

*Hejh, de kiszáradt a tóbul mind a víz, mind a sár,
A szegin barom is csak pásztorjára vár.*

*Istenem, teremtőm, aggy egy csendes esőt,
A szeg in' jószágnak jó legelőmezőt.
A szegin' jószágnak jó legelőmezőt,
A szegin bojtárnak igaz, hű szeretőt.*

— Na, e csak jó régi, még nagyapámtul tanultam.

— Jó, jó, de az első sor tán úgy van: „Kiszáradt a tóbul mind a sár, mind a víz!” — nemde?!

— Nem, uram! A tóbul először a víz, azután a sár szárad ki.

Igaza van. Ez nem tanult fizikai földrajzot, mégis jobban ért hozzá, mint én.

A bor jól fogy. A hangulat emelkedik. Dalolnak, dalolnak. De ha szabadon eresztém őket, mindjárt egy-egy újabb nótára térnek. Olyanokra, melyet a debreceni vásáron az „istória”-árulók hoznak Budapestről. Sőt a fiatalabbak még egy Zerkovitz-nótától sem riadnak vissza. Természetesen ezt is rosszul dalolják.

— Na, Mihály gazda, még egy öreget.

— Ezt a masinát szeretném már hallani.

— Na, ha egy jó nótát beledalol a csöbe, az a masina rögtön visszadanolja.

Mihály nagyot néz, iszik egy pohár bort, megtörli száját.

— Ez, az én hangomat?! Olyan masinát még nem csináltak, uram.

— De ez olyan, Mihály gazda, próbálja meg!

— Próbálja már ken! — biztatja mind.

Szót fogad. Kezdi is:

*A minap a Kadarcs mellett,
Három juhom hatot ellett.
Van már juhom, van bárányom:
Szerethetsz már kisangyalom.*

— Na, uram — nem tudom, hogy hogy tiszteljem! — szeretném ezt meghallani.

Feszült érdeklődés közt a leadót szerelem a gépre és pár perc múlva gyönyörködött Mihály gazda a saját hangjában.

— Na, uram, ezt nem hittem volna. Még felesel is! — szól, midőn a gép egy külön hangot ad.

Lett erre vállalkozás, Nem kellett nógatni a pásztorokat.
Csak a nótát kellett kiválasztani. Egyik éppen éneкли:

*Nem bánom, hogy parasztnak születtem,
Azt se bánom, hogy zsíros gulyás lettem.
Kiskirályság így is állapotom,
Igazgató, törvinytívő botom.*

A hajnal már közelgett. A nóta még hangosabb, mint este. Egy páran engedelmet kérnek, hogy táncoljanak. Rimóczi taktustalan muzsikája mellett oly tüzzel rakták a csárdást, hogy megnézhetette volna bármelyik táncmester.

Biztatom Mihály gazdát, hogy inkább nekem énekeljen pár öreg nótát.

— Nótás ember vagyok. Kisember létemre a gazdák is szívesen elnótáznak velem. De ezeket a régi pásztor-, meg betyárnótákat nem nízttük semmibe. Nem tanultuk meg. Elég, ha egyet tudtunk belőle.

— Elég baj az, Mihály gazda, ez lenne az igazi magyar nóta, nem a vásári nóta. Ebben van igazi öröm. bánat.

Rimóczi belekezd éppen egy régi balladába:

*Bereg Náni piros pántlikája:
Nem fonja azt többé a hajába.
Tedd el, Náni a ládafijába:
Jó lesz majd az a jányod hajába.*

Hangja elcsuklik. Sír keservesen.

— Az Istenit ennek a nótának; egész megríkatott — men-tegeti magát.

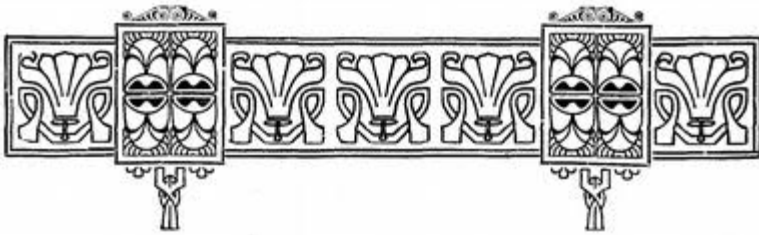
Lehajlik a nehéz asztalra, alszik. A legöregebb pásztor kijelenti: „elég vót, menjünk”. Felállanak.

Az öreg állásból előkerül a ló. számár. Ki lovon, ki szá-máron, ki gyalog elindulnak a szélrózsa minden irányába.

Összepakolunk mi is. Sok új nótával lett gazdagabb gyűj-teményem. Több balladát, melyből még hiányzott, kiegészít-tem. Megmentettem a magyar kultúrának.

Autó túlkölt. A reggel úri vendégeket hozott az egyszerű csárdába.





Virágzik a Tisza.



Julius másnapján végre kisüsött a nap. Huszonöt napig kóborgott a fellegek mögött. Nyomta, kavarta a sötét felleget. A sötétség és világosság harcát mindig a gyarló ember fizette. Esett a hideg eső, fűjt a nagyszájú szél, didergett a fürdőző ember. A gazda könnyes szemmel nézte, nézegette naponkint hol a vetést, hol az eget. Kifogásait ugyan felküldötte az égieknek, tanácsot is adott nekik bőven. Hiába.

Az eső csak zuhogott, a termés, a bőséges ígélet, a földön feküdt. Úgy látszik, korunk vívmánya, a rádió, nem vitte fel sem a keserveket, sem a tanácsokat. Légköri zavar volt, nem működött.

Végre kisütött a Nap.

A tájék nyári melegben ég. A Tisza rohan. Halászok járnak a vizet. Az áradásban a hal fent jár. Egy-egy jó falatért nagyot-nagyot ugrik a kedélyes ponty. Áldozatát kergeti a falánk csuka. A ravasz harcsa pedig ott les, ahol kavarog a víz.

Ladikra szállunk. Felevezünk a sarkantyúig. Itt vág a víz. Mély kürtök kergetik örült iramban egymást. Öt-hat egymásután. A kürtök ott elmúlnak, emitt keletkeznek. Örvénylik a víz. Az ember megtorpad egy pillanatra. Mellette halad a csolnak. Az örvény megkapja, vinné a körbe. Három markos legény öt evezője nem engedi. A víz támad. Az izmok feszülnek.

A csolnak nyög. Az emberi erő győz a vizek felett. A ladik elhalad az ár mellett.

A középen egy karó hajbókol az örvénylő vízből. Az erős zsinór reszket. Körülnézek. A horog méteres csapóhorog. A tiszai halász legkedvesebb horga. Olyan ostorsuhogó vastag a zsinog. Méter hosszú lehet. Végén egy jó vastag kaszoromból hajtott nagy horog. Az egész egy jó vastag parti karóhoz van kötve.

A horog végén egy jó negyedkilós márna vergődik. Elevenen van a horogra húzva úgy, hogy az éles, de goromba szerszámot a hátúszója alatt húzta át a még gorombább kéz. Ez a szerencsétlen csalihal itt vergődik három-négy napig, míg sorsa be nem teljesül. Vagy egy nagy harcsa bekapja, vagy megdöglik és a halász a vízbe veti.

A kínlódó meglát bennünket. Összerezzen. Veri a vizet. Kavarog. Menekülne. Nem tud. Rángatja a zsinogot. Vérző teste megfesti a szőke vizet. Mi megindultan nézzük a szerencsétlent.

— Ez az élet, fiúk! — mondom halkan.

— Elég csúnya! — feleli a kormányos.

A halász már tapogat elő a magas parti fű közt. Figyeli, hogy a szegény, halálra ítélt márna melyik sorsa teljesedett be. Megnézi, hogy mi, állatvédők, nem eresztettük-e el.

Nem szereti, hogy a csolnakkal a horga körül járunk. Vadul néz ránk le a partról. Köszöntésünket nem fogadja. Piszkos pipáját mérgesen szívja. Goromba ember.

Az örvényt elhagytuk. A magas Tiszapart versenyt szalad a ladikkal. Csak ellenkező irányban. A magas partban száz és száz, majd ezer és ezer lyuk sorakozik egymás mellett. Itt csak egysorban. Emitt már emeletesen egymás felett. íme itt hat emeletet olvasok meg.

— Nézzük meg!

Felmászunk a szakadékos partra. Parti fecskék ezek. A lyuk félököl bő, egy arasz mély. Amint mászunk, minden lyukból két-három fecske repül ki. A fiókája meg félénken húzódik hátra. Nincs biztonságban. Örült iramban vágódik szemünk közé. Menekül.

Az agyagodú mélyén kevés gazból összegányolt, tollal

rosszul bélelt fészek van. Már kiköltöttek. A hasadékokban vékony tojánhéjak hevernek.

Száz és száz csevegő repked fölöttünk, szidnak, átkoznak bennünket, a lakásháborítókat. Le-le csapnak ránk. Megakarnak verni. Igazuk van. De mi erősebbek vagyunk.

Hajónkat partoldalra húzzuk. A part emelkedik. Belőle csontok és cserépdarabok kandikálnak ki. Oldalt mászunk. Veszélyes hely. Ha megömlik a túlmeredek, laza part, befed, vagy a Tiszába dob. Innen nehéz a menekvés.

A kíváncsiság nem enged számítani. Vájjuk, bontjuk a partot. Kézzeledolgozunk. Minden keménytárgy új leletet sejtet.

Durva művű edénytöredéket, égetett csontdarabokat, simító csontokat lelünk. Mindegyik 5—15,000 év kultúráját mutatja. Régi korét, mikor az ember először alkotott a földön. Az edény mellett az ősember tűzhelye. Tömérdek hamu, összeégett föld jelöli ezt.

Mi körmünkkel kaparjuk a hamut, szedegetjük a cserepeket. A serény Nap délre jár.

A délután második fele jön. A nap meghanyatlik. A Tisza meglehetősen nyugodt vizén különös rovarok repkednek. Előbb egy-kettő. Később több-több. Olyan, mint a szitakötő, de lomhább és nagy farka van.

Csolnakba ülök. Ki a vízre. A parthoz közel, hol nem vág az ár. Különös tünetény észlelhető. A vízre felbukkan egy fehérzsák. Megreped. Egy fénylő fekete fej tör elő. A selyemzsák lefelé, a feketefejű állat az árral szemben úszik. A vízszínén vergődik. Vergődésében a zsák reped. Két barna szárny jön ki. A szárnyakkal nagyobb ellentállást fejt ki. Hasad a zacskó: lábak jönnek elő, végül a két farka szabadul legnehezebben ki: Veri, csapkodja szárnyait, húzva a zsákot, fél is repül, vele. Újra leesik. Végre megszabadul a selyemzsáktól. Ezt összelapítva viszi a víz lefelé. A szép feketesárga kérész pedig vígan repül a folyással ellenkező irányban.

Ez a tarka két hosszú farkú kérész a him. A nőstény szerényebb ruhát visel.

Hat óra tájban egyre több fehér zsák úszik a vizén. Egyre több kérész repked a víz ellenében. Valamennyi víg. Alig élnek,

már barátkoznak. Egy kis nőstény kérészt három-négy körül-dong. Szeretkeznek.

Amott egész tömeg repked együtt. Ezek lakodalmat ülnek. A Tisza felszínén, mint lágy télen a nagyszemű hó, hullanak,, úsznak. Több zsák már nem úszik. Mind kikelt, ami mára volt esedékes. Ezer és ezer örül, repked, szeret és bukik a vízre.

Jó világ van a halakra. A víz tetején úszkálnak, kapkodják a haldoklót, vagy a gyönyörben fuldoklót. A parti fecskék megostromolják a repkedőket és víg csicssergéssel viszik az ingyenc falatot kicsinyeiknek. Az ölyvet, vércsét nem hívták a dús lakomára. Lecsapnak a kis fecskékre. Elejtik. Hangos puskánk rendet csinál a ragadozóknak. Még a méla varjú is eljön a dús lakomára.

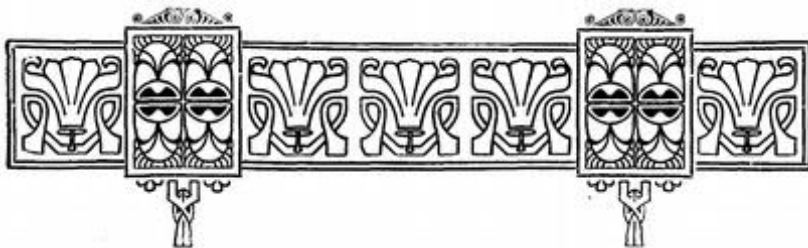
A Nap lemenőben van. A rajzás csökken a folyás ellenében. A vízszínén ezer félholt kérész vergődik. Nem akarnak az enyészetbe menni. Hosszú csíkokat húznak a vizén a folyás ellenében. A víz erősebb. Viszi őket. Az életereőbb két szárnyát égre emeli, segítséget vár. A gyengébb féloldalra fordul, csak felszárnyával veri a nagy temetőt, a Tiszát.

A Nap leszállt. Legtöbbnek sorsa beteljesült. Élettelenül viszi a zavaros víz. Tízezer és tízezer halott pár óra alatt. És mégis a tiszavirágnak van legcsodálatosabb élete! Pár órát él. De ezt éli is. Esmél, örül, szeret és meghai: mikor hivatását, vágyát betölti.

Másnap reggel két ujjnyi vastag szegély húzódott a partra. Az elholt kérészek hullái rothadnak a forró napon.

Ámde rothadó testükből új élet hullott a Tiszába — a megtermékenyített pete.





Számadónak nincsen semmi kára.



ég Márton napja volt 1921-ben, az első hó megjött. Korán jött, csak Erzsébetre, többen inkább Katalinra várták. Ez a szabályos, mert a rigmus ezt mondja:

*Erzsébet, Katalin havat szoktak adni,
A bitang jószágot jászolho' kötözi.*

A hó viharral jött, szörnyű viharral. A pusztán a vihar megsokszorozódik. A hideg északi szél fékeveszetten rohant a végtelen síkon.

—Merrül fú a szél, Pista? — fordult a telető-juhász a bojtárhoz.

—Fejürül, gazduram, rossz üdő lesz! — állapítja meg a bojtár.

—Akkor verd össze a jószágot — tölti a pipáját a számadó.

A fiú elindul. Hosszú bundája seperi az avart. A szélvihar erősödött. Az ember alig tud megállani. Minden könnyebb dolog mozog a pusztán. Viszi, seperi, görgeti a fergeteg, ami útjába esik.

Az ónos eső hasítja az arcot, mint a reszelő. A birka béget. Bántja a rossz idő. Nem fázik, jó gúnyája van. Az időt azonban mégsem szereti.

A bojtár két pulival nem bír vélek, végre összébújnak és háttal fordulva a szélnek, ácsorognak.

A számadó is kimegy, megnézi a falkát. Vár. Nem lohad a vihar. Megunja az időt és a bojtárral bebúvik a nádkarámba.

— Mos' mán megállapodott a birka, nem megy a' semmerre már — nyugtatja meg magukat.

A hó szítál, a szél kavarja.

— Pustol mán! — jegyzi meg a fiú.

— Hát rossz egy üdő! — mondja rá a gazda.

A pustolástól nem lehet látni tíz lépésre sem. A puli szűkül. A bojtár kibúvik, elmegy a falka fele. Nyugalom van. A birka még összébber búvik. A haragos megrázza a harangot.

— Még állanak! — jelenti a nagy fiú.

Pipálnak, hallgatnak. Elszunnyadnak.

A hó csak viharzik. Böven hull. A falkában a fegyelem megbomlik. Egyesek elmennek. Útközben befedi a hó. Újra tovább mennek. Így kikerülnek a teljes betakarást.

A nagyobb tömeg nem hagyja a haragos ürüt. Kitartóan állanak egymás mellett.

A viharszárnyán szálló hó akadályba ütközik. Feltorlaszolódik a falka szélén és lassan befedi az egész falkát.

A vihar elmúlt. A számadó és a bojtár előjöttek. Alig tudják vágni a magas havat. Keresik a falkát. Egyes elkényszeredett birka béget. Feje, nyaka látszik ki a hóból. Segítséget kér. A karámhoz viszik.

— De hun a többi? — kérdi ijedten a számadó.

— Biz ászrt elverte az üdő — feleli a bojtár.

És mennek keresni a falkát közelben, távolban. A számadó megyén. Övé a súlyos felelősség. Bejárja a Hortobágyot, Újvárost, Nádudvart, Ivánt. Sehol semmi nyoma. Búsan visszatér a csárdába. Itt mindent tudnak. Meg is vigasztalják a bánkódó lelket,

— Nem vettek észre itt egy néhány birkát csavarogni, — agyún Isten!

— Gyuri bácsi sejt róla valamit — mondja a csárdásgazda — újjik le na, kerújjik bejj ebb!

A számadót nem kell soká invitálni, már megy is. Nehéz bundáját az asztal mellé lelöki, a hűséges puli rögtön rá is fekszik, a kampót az asztalon keresztül teszi, nagyot sóhajt.

A csárdás már hozza is az üveg bort. A juhász megtörli

száját, félretolja bajuszát és csak úgy pusztai módra az üveg-
ből iszik.

Az öreg Gyuri juhász közben előcsoszog.

— Na, Gyuri bácsi, mit tud kend?!

— Hát ecsém uram, az előbb a Hortobágy-parton egy nagy hófúvás körül egy támolygó birkát láttam. Idegen szavú volt, oszt' gyengén bögött. Emelgettem, elhoztam az állásba, ott van most is.

A pásztor felugrik, megissza borát, a maradékot Gyuriba tölti. Felkapja bundáját, csak úgy félvállra.

— Na, Gyuri, jöjjik ken', mutassa meg!

— Mán montam a biztos úrnak.

— Nacsak jöjjik ken'!

És mennek a hófúváshoz. Közben a biztos is jön néhány lapátos emberrel. A birka nyoma után hozzáfogtak a hó-
domb kiásásához. Déltől estig nagy buzgalommal kiásták a falka felét.

Elrémültek a Hortobágy minden fenséges borzalmához szokott emberek is a látványtól.

Ahogy a hófúvást lapátolták, az álldogáló birkákra nem nehezedett a hó, hanem az erős párolgás folytán bolthajtás-
szerűen üregesedett rájuk. Orruk előtt a lehellés folytán még nagyobb üreg volt.

— Na, még ilyent se' láttam — mondja a számadó.

— Isteni csuda ez! — felelik.

— Hogy meg nem fulattak a hó alatt?!

— Azír, mert lyuk vót körülöttük.

Tényleg ebben a szűk üregben voltak szegények két éjjel és két nap étlen-szomjan. A laza hó átszűrte nekik a levegőt. Az éhségtől teljesen el voltak gyengülve.

Őt gyengébb társuk nem bírta az állást. Összeestek a hó-
barlangban. Ezeket agyonnyomták. Megindító a kép. A szegény dögbirkák feje hátra van nyomulva; nyelvük messze kilógott. Küzködtek a levegőért. Hiába. Meg kellett halniok.

A lapátosak serényen dolgoznak. Nem késlekednek. "Életet és vagyont mentenek.

Az öreg harangos vezérürüt oldalt dölve találták meg. Még élt. Hirtelen kiteszik a gyönyörű állatot a tisztára. Egyet-

kettőt fúj s rövid idő múlva imbolyogva szamoklálni kezd. Eleséget keres.

Mire a Nap leszállt, hetvenöt birkát ástak ki a hó alól.

Másnap folyik a munka tovább. Keresik a 25 birkát. A pásztor hű társa, jóban és rosszban osztályosa, legmegbízhatóbb cselédje: a kis fekete puli kutya szorgoskodik legjobban. Szaladgál, szökdécsel, szaglászik, kapar gyorsan, frissen, vidoran.

Egyszer csak megáll. Fájdalmasan csahol. Kapar két piri lábával. Belebúvik a lyukba. Szalad gazdájához. Cseveg. Kétlábra áll, kéri.

Megássák a hófúvást s egy birkát találnak alatta. Utána a másikat, harmadikat fedez fel így a puli. Huszonnégy birkát szedtek így össze a Hortobágy mentén.

A puli örül, hiszen ez az ő érdeme. Gazdája simogatja. Szeretgeti. Az ételből az első falatot adja neki.

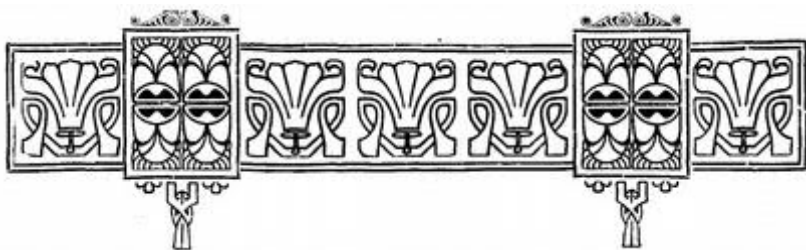
A falkából csak egy maradt oda. Elkóborgott. Elverte az idő..

A hótemetőnek öt halottja volt. Ámde, ha késnek még egy fél napig s a hó lyukacskáit befedi az időközben feltámadt eső, mind a száz elkényszeredett birka ott fulad meg a hó alatt.

A számadónak nincsen semmi kára, mind az öt dög a gazdáké volt.



MASINA-TARTÓ



Mikor a cigánynak a legjobb hátszló sem kell.

Látogatásukkal tisztelték meg a kecskeméti gazdák a debrecenieket. Volt magyaros szíveslátás, nagy vendégfogadás. A debreceni civis kitett magáért. Másnap a Hortobágyon folytatódott a vendégeskedés. Olyan kocsi-tábort ritkán látott a Hortobágy, mint amilyen a kecskemétiakat a hortobágyi Halastónál várta.

Volt látnivaló mindenütt. A programm percnyi pontossággal ment. Ménesről-gulyára, kunyhóról-kunyhóra mentek a kocsik, vágattak a jó lovak egyszéltében a tágas pusztán. Igazi kocsiverseny volt. Szép volt.

Még dél sincs, a csárdánál vannak a vendégek. Itt a város mutatja be országos hírű törzsménesét.

Gyönyörű állomány, szép lovak. Bujdosó János, a város csikósa, szép hátszlóván, cifraszúrben, ősi módon tereli a ménest. Dobog a föld a vágató lovak alatt. A régi lovas magyar kor éled fel az ember lelkében.

A vendégek áhítattal nézik a gyönyörű jószágot. Odaódalognak a muzsikás cigányok is bámulni.

Bujdosó produkálja magát. Hatvankétéves kora dacára a legjobb lovas a Hortobágyon. Úgy ül a hátszlóván, mintha ráöntötték volna. Pedig nincs nyereg a lován, csak a csikós-priccs. Most vágóban jön a vendégek felé. Karikása boszorkányosan jár a kezében. A ló tudja, hogy nézik, büszkén vágat.

Most a vályúnak jön. Mint a madár repül keresztül a ló a magas akadályon. A vendégek örömmel nézik a puszták fiát.

Az öreg debreceni cívis mellett ódalog a nagy hosszú cigányprimás.

— Na, Laci, azt a lovat neked adom, ha haza mice a hátán Debrecenbe, úgy mint az a csikós ül — teszi a jóízű magyar az ajánlatot.



CSIKÓS BOJTÁR INDUL A PUSZTÁRA

— Hát azt hiszi, nemzetes uram! hogy nem ültem én még lovon — feleli a cigány.

— Nacsak ne beszíjj annyit, hanem fogódz velem! Bujdosó megfordítja a ménest, egyenesen az alkudozók felé. Lett nagy ribilió. A vendégek gyorsan kitértek a ménes elől. A kis magyar ott maradt nyugodtan. A cigányok mind felmáztak a vásártér korlátaira. Megijedtek. Bujdosó szól a

lovaknak. Mire elérték volna a társaságot, megfordultak dél felé.

A cigány megint visszajött a gazdához.

— Hallod, Laci! Azt a lovat nem tudom neked adni, mert nem az enyém. De az árát neked adom, ha hazamícc rajta Debrecenbe'.

— Próbáld meg, Laci! — biztatják a kormosok.

— Hát azt hiszitek, nem tudok én lovagolni?

— Na, ecsém, próbálja meg! az a ló megér 15 milliót, mikor muzsikál maga annyit össze? — biztatja egy vendég.

A csikós-számadó körlovaglást tesz. Lova úgy oldaloz, hogy a lovas egészen féloldalra dől rajta. A sebes vágatásban mégsem esik le, pedig a nyergén nincs sem heveder, sem lekötő.

— Pompásan lovagol! — mondják a vendégek.

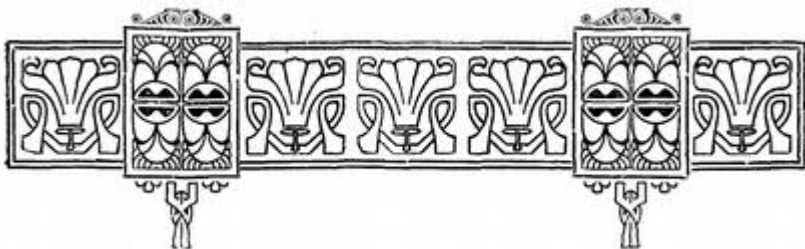
— Naaa, ecsém, hát nem vállalkozik? — kérdi egy kecskeméti gazda a sóvárgó cigánytól.

— Nem írek rá, uram, itt kell a szógalatot teljesíteni — szólt és elballagott a többiekhez.

Egész délután tréfálták a cigányt gyámoltalanságáért.



HORTOBÁGYI PÁSZTOR PIPA



Rókadászatrakoncával.



ókát látnak az atyafiak a Kadarcs-parton egy lyukba bebújni. Sok kárt tett a tanyák közt a ravasz, a bundája is jó lenne ujjas bélésnek. Nagy az öröm. Elhatározták, hogy megfogják. — meg a rókát, komám! — mondja az egyik örömtől sugárzó ábrázattal. — Jó komám, de hát hogy? — Ken'! komám, hozzík egy rudashordó rudat, én meg majd itt lesem addig a rakoncával.

Az elhatározást tett követte. Szalad a magyar a rudashordó rúdért. A másik meg ott figyelte, mit csinál a róka a lyukban.

— Csak szaporán, komám a rúddal! — biztatja a komáját, pedig ez már alig tud szaladni.

A haditerv kész. Komoly, nehéz munka, még a pipát is elteszik zsebre.

Az egyik a jó hegyes rudashordó rúddal mihamar eléri és piszkálja a lyuka mélyén meghúzódó rókát. A róka nem állja az ostromot: vinnyog.

— Kíri mán az engedelmet! — komám.

— Oda se neki! — komám.

A róka előre jön. Megvillan a két ragyogó szeme.

— Na maj' most vigyázzik ken'! Jön már a róka! — mondja a piszkáló. — Ha kiugrik, jót üssük ken' ám rá, hogy el ne szalaggyík!

A következő pillanatban kiugrik a róka a lyukból. A rakoncás koma hatalmas csapást mér a testes rakoncával a társa kezefejére s éppen nyomát üti a rókának.

A koma feljajdul a hatalmas ütés alatt. Még káromkodni sem tud a fájdalomtól. A rudat elejti, a róka eltűnik a nádasban.

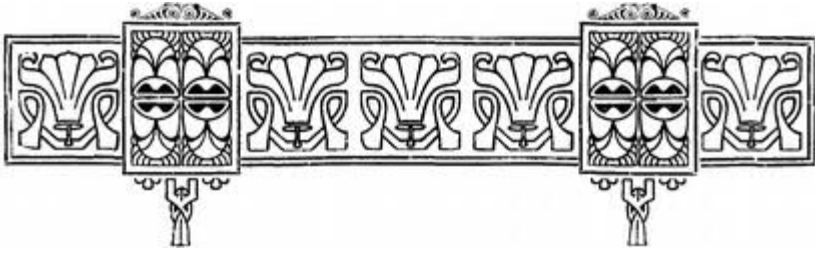


JUHÁSZ SZÁMADÓ A GÜNYA MELLETT

— Ejnye, komám, mán bocsáss meg, de nem akarattal csináltam — kéréli az ütő a fájdalmában gyötrődő embert.

Három hétig hordta nyakában a karját a póruljárt róka-vadász.





Aki „lúval” fogja a halat.



Városi ember, ha vizet lát, rögtön halat ehtnék. Ha a kotús haltól megcsömörlik, még az is kedves emlék eseményekben szegény életében. Szép Vasárnapon egy kis kedélyes társaság Debrecenből kiment a Hortobágy szélén fekvő tanyára. Felütik tanyájukat a Kadarcs mellett. Alig pihennek meg, már is neki szaladnak a víznek. Ki milyen szerszámot kapott, olyannal halászott. Egyik kosarakkal mereget a nádasban, másik jó borraival fejében tapogattat az öreg tanyással a ritka sás között.

Ámde az eredmény semmi.

Akad ugyan a kosárba egy-egy szerény kárász, egy ujjnyi „csukafiú”, azonban ezek nem méltók a városi vendégekhez.

A jóízű gazda csak nézi-nézi az urak kínlódását. Végre odaszól kocsisának:

— Vezesd elő csak azt a nagy fekete csödört, fiókám, e hosszú fikszáron, tapostassuk meg vele a Kadarcsot, hadd egyenek halat az urak!

A szófogadó fiú hozza is már a jó öreg csödört. Hatalmas állat, fekete, mint a holló. Amint a vízbe lép, vígabb lesz és táncolva tapossa a mélysárú Kadarcsot. Nagy területen híg habarékká keveri a kevés vizet a feneketlen lágy sárral.

A halak nem tudnak úszni, nem tudnak elmenekülni. sűrű sáros víz nehezen megy át kopoltyújokon, fojtogatja őket. Elbódulnak.

Az öreg csukák, süldő potykák kábultan nyújtják ki fejüket a felzavart vízből.

A vendégek nézik s megilletődve szemlélik ezt a különös jelenetet.

Majd kosárra kapnak és sajátkezűleg merítik ki a kilós halakat. Némelyik elkábult hal olyan szelíd lett, hogy kézzel is meglehetett fogni. A gazda két vizesbádog halat szedett össze, de megverte a sors keze.

Mikor a fiút a bádogokkal felültette a halászó lóra, a ló megbokrosodott a bádogtól és mindenestől elhányta.

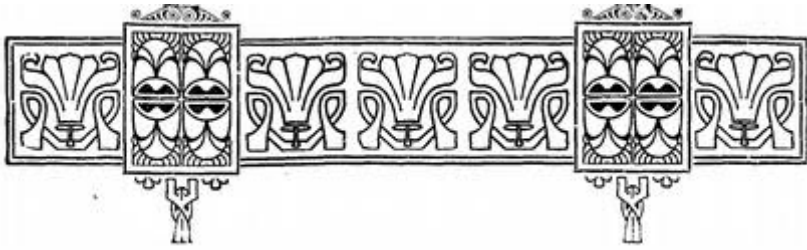
Bibliai halbőség volt a megtaposott Kadarcsban. A szomszéd majoros is odasompolygott a különös halászatra és a halászok távozta után közel száz darab jó nagy potykát szedett össze egy rossz zsákba.

Hogy valaki ezt a tengersok szép halat el ne vegye tőlök, egyszerre főzte meg. Két napig ették hárman. Torkosságát ő fizette meg legjobban.

A kotús haltól megcsömörlött úgy, hogy három hétig lelte a hideg.

Ámde a vendégek is a gazda találékonyságából, a ló szolgalmából, éltek jól hallal. Bizony a maguk halászkészségéből szépen éhen maradtak volna.





Kedélyes borbély a Hortobágy-pusztán.



lyen is volt a Hortobágy-pusztán, megelőzte a telefont.

A világháború átalakította az emberiség életét. Szétszórta a műveltséget. Az emberek igényesebbek lettek és nem tudtak beletörődni a háború nyomában járó nyomorúságba.

A hortobágyi bojtárok is katonák voltak. Bejárták nyugatot, keletet. Sokáig verekedtek a taliánokkal. Ez a világlátás bizony megváltoztatta egyszerű puritán gondolkozásukat.

Az új korszellemet megneszelte egy falusi borbély. Tudta, hogy az a pásztor, aki a boldog békében még villás késével is megborotválkozott, most már szívesebben adja arcát a mesterek. Kiköltözött a pusztára és olcsó borbély, vándor borbély lett a pusztán.

Nem volt ragyogó üzlete, réztányér sem hívogatta a vendégeket. De a csárda falán egyszerű cédula állott: „Itt a borbély”.

A derék mestert nem befolyásolta sem a valuta ingadozása, sem a búza ára, hanem ajánlólevele volt a másik kis cédula, melyre sajátkezűleg írta a tarifát:

„Borotválás 20 korona, hajnyírás 40 korona!”
E tarifával 1923-ban legyőzte az összes középeurópai konkurenciát és még oda sem írta, hogy „olcsó” áruk. Pedig ilyen olcsó borbély nem volt több Európában.

És emellett még becsületes ember is a mester, mert egy harmadik kis cédulán meg ez áll:

*„Haragot nem akarok:
Hitelbe nem beretvállok !”*

Ez a becsületes nyíltság, legalább mindenki tudja magát mihez tartani.

Nem finnyás ember. Borotvál ő mindenütt. Szobában, az ég alatt, széken, lócán, kövön. Házhoz jár, vonaton utazik a csegei Nagymajortól a Nagy hátig. Míg a vonat itat vagy szenei, ő a töltés partján borotvák



JUHÁSZBOJTÁR A KARÁMNÁL

Vendégei sokfélék. Szegény, gazdag borotvátkozik nála. Ő pedig levesz minden öreg szakált.

Íme most a ragyogó puszta közepén, a zöld gyepeken, a gulya szélén borotvál egy nyalka bojtárt. Takarosan megborotválja, megleszéli. Az öreg számadó csak nézi, nézi. Végre elkezd bajusza alatt mormolni:

„Mit meg nem írunk még, ha soká kínlódunk ebbe a rossz világba?! Az én legénykoromba a farvillás késsel egész héten nyúztuk az esett jószágot, vasárnap reggel megfentük, oszt úgy megberetváltunk vele, mint

a parancsolat. De akkor kés is vót a kés, nem rossz vasdarab.” Ránt egyet a vállán, a szűr rajta helyére zökken. Lassan elballag a gulya másik szélére. Csak messziről szól hátra:

– Na, isten álgya meg az urat!

— Aszszolgájja, István gazda! — feleli a mester.
És keni, sodorja a bajuszát a legénynek.

Azután pakol. Kis műhelyét hóna alá veszi, megyén a délibáb után. Másik gulyát eléri, felajánlja szolgálatait. Ha szükséges, kipakol és hűségesen dolgozik. A forgalmi és fényüzési adót csak a délibáb őrzi ellen nála.

Vannak neki úri vendégei is. A csikós lóháton jár. Bejön hozzá a csárdához. Nagyobb kényelem itt sincs, mert az állás küszöbén nyírja. A szép komondor, a szelíd birka bámulja a mester munkáját.

—Na, fodrász úr, hát ezt az öreg Hortobágyot mennyiért nyírja meg takarosán? — évődik a mindig jókedvű csárdásgazda.

—Azt a kutyát? — Megnyírom én azt is, de arra külön egyezünk — feleli a talpraesett mester.

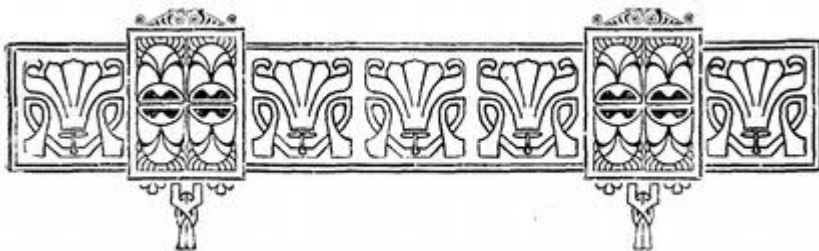
—Azt hiszem, ütet bajos lenne, mert nem állana — szól bele a bojtár.

—Tavaly egy víka búzáír' nyírták meg a juhnyírók, de vót vele bajuk. Még a szájkosarat is szíttípte mírgíbe' — meséli a csárdás.

A borbély nem ér rá. A Mátára kell mennie. Rendbe hagyja a csikóst, jóegészséget kíván neki. Hóna alá kapja műhelyét, megy az urakat kiszolgálni.

Így vonul be a nyugateurópai műveltség a pusztára. Lassan! De előbb, mint szeretnénk, hamarabb, mint gondolnák.





A hortobágyi jó levegő titka.



esti urakkal voltam egyszer a Hortobágyon. Bejártuk a puszta egy részét. Megfordultunk gulyáknál, méneseknél.

Az urak nem győzték bámulni a derék, tagbaszakadt legényeket. Süt róluk az egészség. Tartásuk egyenes, mint a puszták fája.

Az egyik vasalónál éppen szalonnát sütnek.

A városiak bámulják az eredeti szalonnasütést. A fiú felvesz egy darab árvaganét, a tűzre helyezi. Izzik a jó tüzelőanyag. Körülte pirulnak a karé kenyerek. A teteje felé tartják a szalonnát. A szalonna sül, zsírját a kenyérre csorgatják. Sütnek is, harapnak is. Dolgoznak is, esznek is. Az egyik városi ember, mikor megtudta a tüzelőanyag eredetét, kifordul a vasalóból és nem nézne többé be semennyiért sem.

A másik akkor álmélkodik, mikor a bojtár megeszi a zsíros pirítóst és a sült szalonnát, oda megy a vederhez és jót iszik a reggel fejt friss tejből.

— Nem lesz ennek az embernek semmi baja ettől? — kérdi csodálkozva.

— Legfeljebb egészségesebb lesz! — felelem.

— Már ebbe több egészség nem is fér.

— Hja, barátom, ezt teszi a jó friss levegő. Ezt nem élvezük mi városiak — mondja lehangoltan egy vékonypénzű, fakó úr.

— Úgy-e, barátom egészséges ez a jó levegő? — mondja az egyik egy agyas-fejes bojtárfattyúnak.

— Hát, uram ez is csak úgy egíssíges, ha egy kis kolbással összerágjuk — feleli a fiú nyugodtan.

Harsány kacagás fogadja e találó választ.

— Az se kutya ám, úgy-e István gazda, egy-egy ilyen jó darab sült szalonnával rágják össze.

— Az is megjár, uram — mondja a számadó és tölt a veres juhtérd pipájára.

A fiúk is jóllaktak. Isznak, nyújtózkodnak. Veszik a gúnyát és ki erre, ki arra. Egyik a gulyához, másik a méneshöz.

A talyigás, a pásztorok szógája, rendet csinál a vasalóba. A ganétüzet hamuba takarja. Nem füstől többé, pedig izzik.

Holnap reggel kikaparja és még mindig ég.

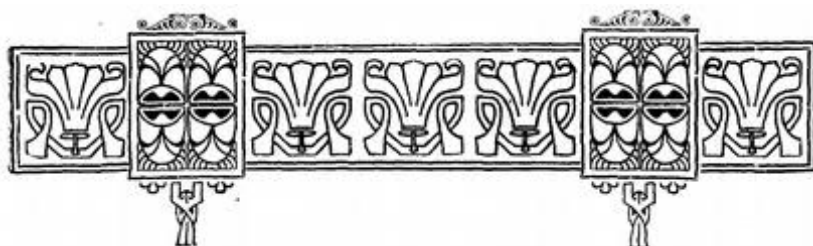
A vasalót kisepri, rendet csinál a kunyhó körül, megéteti a hízókat, megszoztatja a kisborjút és elmegy dögöt nyúzni.

A számadó meg a bojtárok vizet húznak a nagy kútnál.



A GULYÁSBOJTÁR ISZIK A CSOBÁNBÓL





Mikor Jóska bojtár kisubickoltatta a bokáját.



zegény Jóska bojtár csak nagyritkán járt Debrecenbe. Országos vásár idején sem mindig jött be. Télen meg jószággal volt valamelyik gazdánál, nem hagyhatta.

Történt, hogy az augusztusi vásárkor bejött a városba. Hamar megjárta a vásárt. Volt a komédiánál. Felült a forgó-komédiára. Jósoltatott a tenyeréből. Húzatott egy csíziót, megivott egy pohár sört és ezzel vége volt a vásárnak.

Délfelé feljött a piacra. A Bika előtt még nem régen pakoltak ki a cipőtisztítók. Szokatlan volt még az őslakosoknak is, nemhogy az ilyen pusztai fiúnak. Nézi, nézi. Látja, hogy a városi urak egymás után tisztítatják vele a cipőjüket.

Megvárja, míg az egyik kitisztítatja. Megvárja a másikat. Arrébb megy, visszajön.

Most nincs senki. Odasompolyog a cipőtisztítóhoz és azt mondja neki:

- Hát az én csizmámat is kifínyesítené?
- Ki hát ha volna.
- Hát van nekem, de az kint van a pusztán.
- Akkor majd hozza be.
- De hát éhen e, subickolja ki a lábomfejét.
- Mér ne, ha megfizet? Í
- Ma fizetek, ma vásár van.

Erre Jóska teszi lábát a ládára, a mester kefét ragad

és keni befele a Jóska lábafejét fekete festékkal. Annak módja szerint keféli. Hogy fényes nem lett, annak a bojtár bőre volt az oka.

Volt nézője a különös cipőtisztításnak. Mosolyogtak, nevettek rajta. Ő nyugodtan tűrte. Mikor a mester kész volt elindult. Büszkén lépdelt, mert ma úr volt.

A kíváncsiak messze elkísérték.



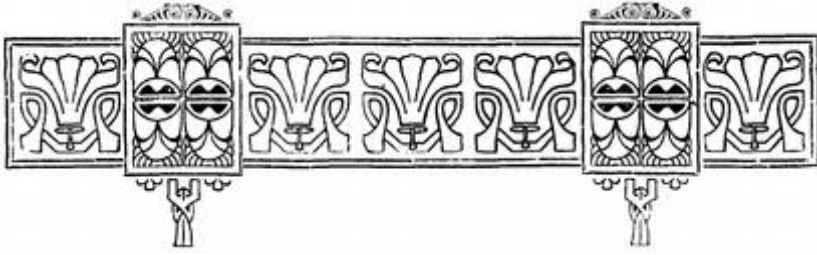
MÉNES A KÚTNÁL

A fiú maga is megnézi a lábát. Tetszik neki az úri mód. Egyszer ő is járhat subickos csizmába, mert a pusztán csak zsírral keni be a csizmát.

A jóizú esetnek csakhamar hire ment a pusztán. Egyik nevette, másik dicsérte Jóskát. Találékonyága nagyban emelte a bojtár tekintélyét.

Ő maga is sokszor eldicselkedett a furcsa esettel.





Hogy lehet ilyen barommódra felnőni?



Egyik kiváló néprajzi tudós, a magyar nép ratisztelője egy alkalommal a Hortobágy-pusztán kutatott.

El nem mulasztotta volna, hogy meg ne látogassa öregedő barátját, Fülöp János ökörcsordást, a szép szál embert, a puszta díszét, viráakinek nemcsak gyönyörű férfias fejlettségét, hanem magas értelmi képességeit is bámulta.

Fülöp János éppen a kistanyánál foglalatoskodott.

— Adjon Isten jó napot, János gazda! — köszöntötte tudósunk tisztelettel az öszülő számadót.

— Megadta az Isten — uram — csak viseljük gondját! — volt az épületes felelet.

A tudós feljegyezte már e talpraesett feleletet is.

— Na üljenek le az urak! — elébük tol egy tőkét és egy kóró-ülést.

A tudós és kísérője leülnek. Kérdezősködnek egyről-másról, időről, jószágról. Az öreg a maga józan vontatott hangján kurta, világos feleleteket adott.

Majd felállott, bemegy a kunyhóba s megnézi, van-e még az üvegben.

— No, iszik az úr egy kis pályinkát?! — szól ki és kínálja jó szívvvel az üveg tartalmát.

— Köszönöm! nem élek velem! — háritja el a tudós.

—Itt van egy kis jó szűzdohány, akkor talán ez jobb lesz!
— húzza elő menkő nagy dohányszacskóját az öreg.

— Azt is nagyon köszönöm, de nem dohányszom! — hártja
ismét el magától.

Fülöp János nagyot néz, megcsóválja a fejét és kisvártatva
megszólal:

— Ejnye, hát hogy lehet ilyen barommódra felnőni?!

A tudós és kísérője összenéznek e talpraesett, de kellemetlen
válaszra.

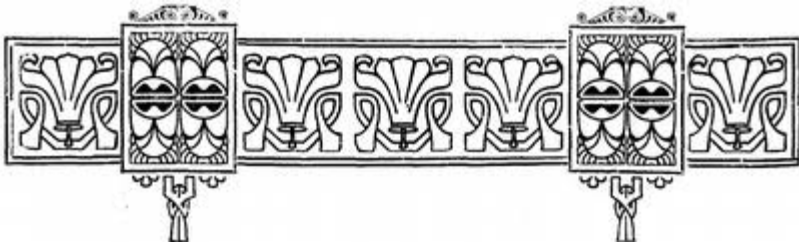
A számadó észreveszi válaszának súlyát és szerényen
megjegyzí:

— Mán engedelmet instálok, uraim, aki se nem pipál, se
pályinkát nem iszik, az csak a barom lehet. A barom nem
szereti az italt, nem tud pipálni se az istenatta. De a takaros
ember mindegyikkel il, de csakis móggyával — magyarázza
ki magát Fülöp János.

A tudós rögtön átértette a jó magyar választ és jót nevetett
a számadó rendkívül találó jellemzésén.¹



¹ Ez a jóízű eset Csiky Kálmánné szerint Gönczy Pállal és
Csengery Antallal történt meg a Hortobágyon. (V. ö. Pesti Hirlap
1927 május 15. számát.)



A hosszúéletű hortobágyi nádsütő.



z egyik nyájjuhász arról volt ismeretes a Hortobágy-pusztán, hogy nádsütőn sütötte a szalonnát. A Hortobágy csodálói sokat tünődtek azon, hogy lehet a gyöngye, gyúlékony nádszálon szalonnát sütni.

Ez meg semmi, de az én bátyám het esztendeig sütött egy nádsütőn szalonnát és még sem ígett el mondja a juhász.

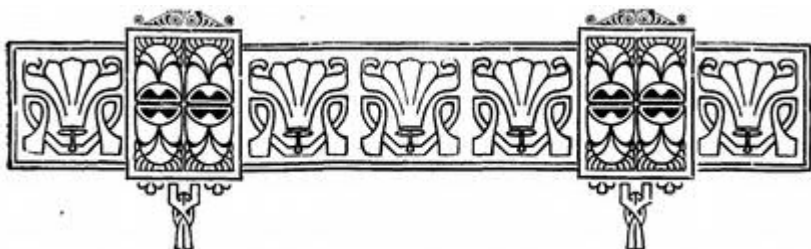
—Hát aztán hogy lehet az? — kérdezik érthető kíváncsisággal.

—Meg van annak is a módja. Hát bizony Péter bátya egy alkalommal egy kis bort ivott, oszt' egy régi haragosának úgy a fejire kapott, hogy maj' beléhótt a veszők.

A pandúrok éppen szalonna sütésen írtik. Magsütötte a szalonnát, a nyársat a vasaló korcába dugta, a pandúrokkal elment. Hét esztendőt töltött a vármegye tömlöcibe' s mikor kiszabadult, ott tanálta a nyársat a vasalókorcba, oszt' újra azon sütött szalonnát.

Így vót biz' a'.





A gulyásbojtár és a deáknyelv.



Gy budapesti előkelő tudós jár-kelel a Hortobágyon. Kutatja a puszta nevezetességeit. Kutatásai a Csunyahöfödre¹ vetik. Már öröl, hogy ezt a nehéz földet meglábolja.

Egyszerre a Pap-eri farkánál térden felül sülyed a felül szárazporos, alul híg szíkestalajba. Amint evickél, még jobban belemérül.

A túlsóparton botjára támaszkodva álldogál egy gulyásbojtár.

— Mondja már, atyámfia, hogy lehet ebböl a sárból kijutni?! — fogja kérőre a dolgot a megszorult ember.

— Hát tud az úr dejákul?! — szólal meg a bojtár.

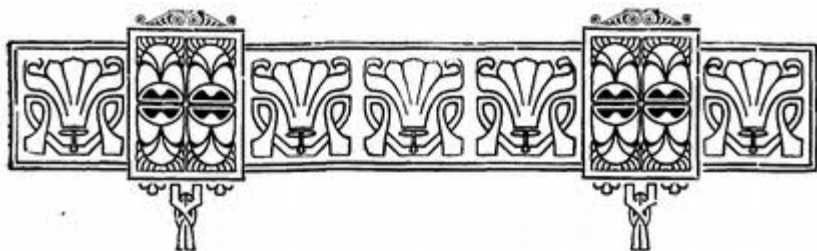
— Tudok! — volt a válasz.

— Nahát én azt hallottam, hogy ha valaki dejákul tud, kimehet a világból is!...

Így tréfált a bojtár, de a másik keservesen hallgatta.



¹ A Csunyahöföld a Hortobágypuszta északnyugati szegletében lévő kakás, zombékos, feneketlen mocsár volt. Erre rendezték be az első szikjavítótelepet, a Halastót.



A tudósok meg a hortobágyi szamár.



illagászok, időjósok érkeznek a Hortobágy-A Szálka-halom alatt sátort ütnek. A csillagvizsgáló távcsövet felállítják a Szálka-halom tetejére. Egy nyáj juhász botjára támaszkodva csak nézi, nézi a nagy sürgést-forgást s hosszú hallgatás után tiszte ségtudóan megkérdezi:

— Hát osztán mit akarnak itt az urak?

— Az éjjel csillagot vizsgálunk, barátom! — volt a felelet.

— Hát instállom, itt ma úgyse' vizsgálnak csillagot!

— Ugyan, miért nem? — kérdik meghökkenve.

— Hát biz' azír' nem, mert az én szamaram ma meghengergődött a halom tövibe'. Az meg esőt jelent.

— Ma bizony nem lesz eső, bátya, akárhogy meghengergődött a kend szamara. Az esőhöz mi többet értünk, mint a kend szamara.

— Hát pedig az oktalan állat megérzi az időt! — mondja a juhász, félvállra veti bundáját és ballag tovább. Útközben még visszaszól:

— Na, még ma nagy eső lesz!

Alig egy félóra múlva hirtelen nagy setét felleg keletkezik a Pentezug felől s kisvártatva olyan erős felhősszakadás és szél keletkezett, hogy majd elhordta őket sátrastól, műszerestől együtt.

A csillagászok is bőrig áztak.

A juhász felkötös bundájába húzódott az idő elől. — A nagyszőrű, fürtös bunda állotta a vihart. A szél nem mozdította meg se, csupán göndörfürtjeit simogatta barátságosan.

Felülről sem juthatott az eső a bunda alá. A juhász legyűrte nagyszélű kalapját. Lekötötte az álla alá. Szél úrfi hiába emelgette két kézzel, nem bírta kiemelni fejből. A jég hasztalan kopogtatta, mert, mint az asélsisakról, pattogott vissza a zsíros kalapról a jég.

DISZNÓ
FALKA A



HORTOBÁGY PARTJÁN

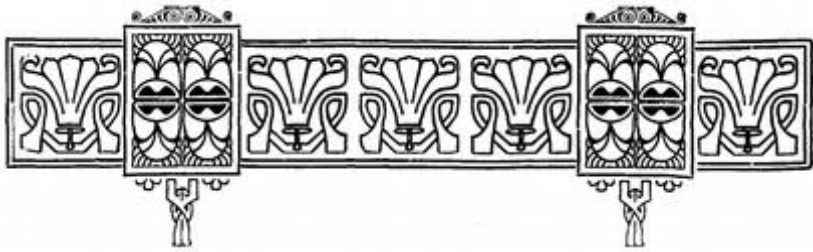
Az eső ellen esernyőként szolgált, mert a kalapszéle vállá-hegyéig ért és levezette az esővizet a bundára. A juhász botkampójára támaszkodva nyugodtan nézte az időt, míg közelében nagy kapkodás volt. Végre megunta az ácsorgást, leguggolt és egy ütet taplónál pipára gyújtott. Aztán megfordult és újra nézte az időt.

Az idő unta meg előbb. Elült a vihar.

A tudósok pedig, mint aki jól végezte dolgát, összehajoltak és elindultak.

— Menjünk innen haza! — mondták. Nincs itt nekünk semmi keresni valónk, ahol a szamár is olyan okos, mint itt!





Egyszer volt számárverseny a Hortobágyon.



nagy fényel ünnepelte a Debreceni Gazdasági Egyesület fennállásának huszonötéves évfordulóját a Hortobágy-pusztán, 1892-ben.

Kinnt volt Debrecen város, a vármegye előkelősége, élén a gróf főispánnal. A kormányzat álló módon képviseltette magát. Ott volt a boldog, Nagy-Magyarország összes számottevő gazdája. A debreceni polgárok is nagy számmal jöttek ki e különös ünnepély szemlélésére.

A debreceni gazda ritkán csinál ünnepélyt, de, ha csinál, az aztán szép is, jó is. így volt most is.

Dél előtt lezajlott a kiállítás. Délben pusztai, de jó ebéd a csárdában. Volt felköszöntő, városi és falusi cigánybanda. A juh- és borjúttest vette a bort. Se vége, se hossza a jókedvnek, víg nótának. Lelkében ünnepelt a magyar e napon.

Délután versenyek voltak. A csikósok szép hortobágyi viseletben, cifraszűrben, daru- meg túzoktollas kalapban vonultak fel. Hátslovuk büszkélkedett a sallangos kantárban.

Felvonulásuk festői, versenyfuttatásuk bámulatos volt. Közkívánatra kétszer futottak. Közben volt a lószekér, ötös-, hatos-, hetesfogat és ökörfogat verseny. Ma már nincs kocsis, aki egy hatosfogatot a régi előírás szerint befogni vagy még inkább elhajtani tudna. Nagy ügyesség, erő kellett ehhez. — A haladás kiszorítja a régi mesés debreceni fogatokat.

A délután utolsó versenyszáma a számár-verseny volt

Óriási érdeklődés előzte meg éppen e különös versenyszámot.

A juhászok szintén hortobágyi öltözetben jelentek meg. Már türelmetlenek voltak a juhászok is, a csacsik is. A csacsik izgatottan topogtak. A maguk nyelvén bögtek. A juhász türelmre intette a kampóval a csacsikat. Csend lett. A türelmes állatok harapdálták a fűvet.

Végre jött a jel. A csacsiversenyben részt vehetett a juhászokon kívül bárki. Ha számára nem volt, kérhetett kölcsön, így is versenyezhetett.



MEGY A JUHÁSZ SZAMÁRHÁTON

Akadtt merész a városból is. Egy fiatal pincérinas is kikölcsönöz egy bús szamarat. A gazda kitanítja a csacsi erkölcsöre. Odaadja neki a kampót. Felülteti a farára és a fiú beáll a sorba.

Az indulásnál j ódarabig együtt baktat a sor szamár. — A félúton egyesek lemaradtak. A juhászok pedig nem kímélik sem a szamarat, sem a kampót. Ütik a szamár fejét, nyakát, csapkodják fülét. A csizma sarkával döfölik oldalát. Haladnak is a szamarak. Szaporázzák lépteiket.

A fiú szamara is kezd fáradni, lemarad. A fiú üti, biztatja, hiába. Nem éri utol a többit. A cél előtt a pikolófiú, látván a nyilvánvaló lemaradást, gondolt egyet, hirtelen leugrott a fáradt szamárról és álló neki! Fut gyalogszerrel a gyepen a többiek után. A közönség harsány hahotája közben elsőnek éri el a végcél.

— No, kedves titkár úr! — fordul a főispán a Gazdasági Egyesület titkárához — mit csináljunk most? Hát ennek a pincérfiúnak adjuk ki az első díjat, mikor kimondottan szamárversen v volt?



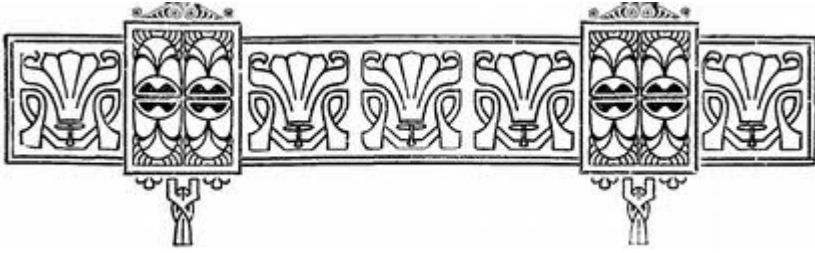
HORTOBÁGYI BIKA

— Méltóságos főispán úr, én azt tartom, hogyha valaki annyira szamár, hogy a szamarakkal együtt fut, az megérdemli az első díjat.

És a közönség nagy nevetése közt a pincérfiú kapta az első díjat. A juhászok sem haragudtak.

Többé aligha lesz több szamárverseny a Hortobágyon. Sőt a szamarak is elfogytak. Az 1927. évben összesen 9 szamárra váltottak legelőt a délibábos pusztán.





„Az öreg kutyát agyonverik, az öreg szógát elkergetik!”



öreg Fülöp János ökörcsordás már elvénült.
— Mán hetvenkedek! — szokta mondogatni.
Bizony a hetvenedik évben jár.

Gulyásválasztás van január első hetében. Az öreg is szeretne visszamaradni. Csak jó kenyér ökörcsordás számadónak lenni. No, meg négy évtized óta megszokta már, nem tudna anélkül megélni. Végre a családi tradíciók is serkentik.

A fiúkra: Sándorra, Lacira szeretné hagyni a hivatalt és nem jó lenne, ha idegen közbebújna.

A gazdák, bár nagyon tisztelik, becsülik a talpig becsületes embert, de bizony már elvénült. Az ökörcsordásság nagy anyagi felelősséggel jár. Elvész, vagy elromlik egy ökör, tengerpénz kell érte. Fiatalabb embert szeretnének. Inkább talán a Fülöp fiúkat. De kényes az öregnek ezt mondani.

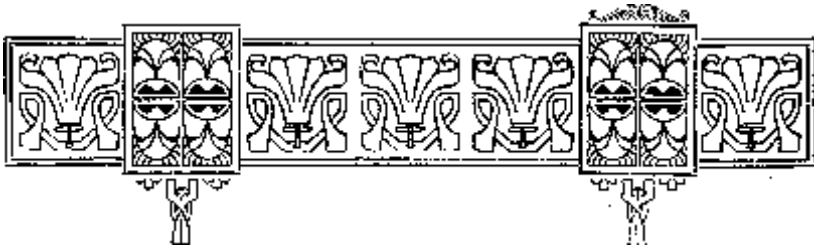
Az öreg pásztor magas intelligenciája észreveszi a gazdák gondolatát, félre áll.

— Hát nem marad meg, János bácsi?! — kérdik tőle ismerősei.

— Hát úgy van a': az öreg kutyát agyonverik, az öreg szógát elkergetik!

Szólt csendes elérzékenyüléssel az öreg pásztor s jóság, becsületesség ragyogott le arcáról.





A csikósbojtár meg az angol hidegvér.



bban az időben, mikor az idegenek olyan nagy szeretettel jöttek hazánkba, egy nagyobb angol társaság rándult ki a Hortobágy-pusztára. Jobbára tanárok voltak az óriási birodalom minden részéből. A magyar állam, mint mindig, most is gavallér volt a világ legnagyobb államának fiaihoz. A gyönyörű Poulman-rendszerű szalonkocsit megbámulta az egész Hortobágy.

Csak az idő nem volt figyelmes. Hideg, esős áprilisi nap volt. Az erős szél szedte lefele úgy a hölgyek, mint az urak kalapjait.

Mr. Elliot kalkuttai egyetemi tanárnak gyönyörű új plüskalapját elkapta a szél és vad dühvel hajtotta sáron, vizén keresztül a végtelen síkon. Görgött a kalap. Elliot tanár, az indusba oltott fekete ráncos képű ember könnyedén lépkedett utána. Azt hitte, hogy a kalap majd megvárja. Sáron, vizén versenyt futott a széllal, de a kalapot nem fogta el. Lakk félcipője megmerült. Pompás selyemharisnyája csupa sár lett, frissen vasalt új nadrágja csupa kast és a kalapot még sem érte el.

A szél zümmögött, társai kacagták e hajszát.

Végre a félvér angol megunt kergetni a kalapot s abba hagyta az üldözést. A kalap szaladt, ő egykedvű bosszúsággal visszafordult és a társaság felé ballagott.

— Ez aztán az angol hidegvér — jegyzik meg a társaság budapesti kísérői felém fordulva.

— Úgy látszik, van neki másik! — válaszolom.

Az öreg számadó juhász csak hallgatja a beszélgetést..
Kis idő múlva megszólal:

— Ez is hidegvír! tudok én annál különbet is. Itt történt
a Hortobágyon. Itt van cifrahasú Tóth Bandi, a csikósbojtár...



CSIKÓSBOJTÁR BEKÖTÖTT GATYÁBAN

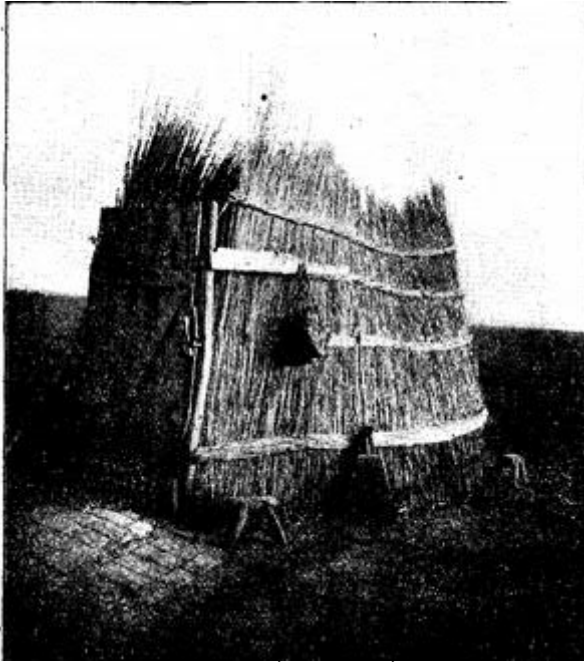
Általános nevetés fogadja a juhász díszítő jelzőjét. Ő nem esik kétségbe, hanem folytatja:

— Igen instálom, e még hidegebb vírű, mert ennek a Tóth Bandinak minden része ki van verve tüvel, oszt' mindenféle figurákkal!

— Hát ezért hidegvírű?! — kérdi egy pesti úr.

— Ez a Tóth Bandi tavaly tavaszon itt a Borsós-fokon jött keresztül. A nagy sár lehúzta a nádasban a fél csizmáját.

Bandi nagynehezen átvergődött a kotún a másik fél csizsmában. Amint a partot elérte, leült. Lehúzta a másik fél csizmáját is, oszt behajította a nádasba. Azt mondta, hogy ha az egyiket elvette, legyen az övé a másik is. Mit csináljon ű a fél csizmával?

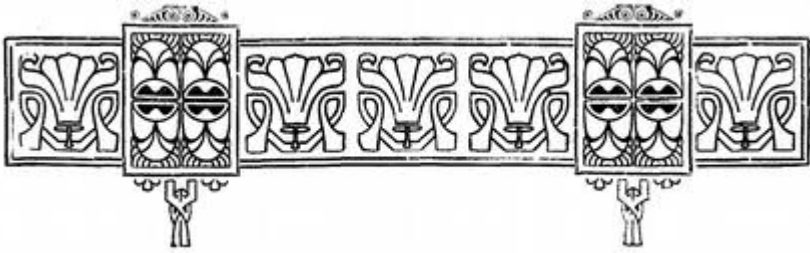


HORTOBÁGYI VASALÓ

Ez a Bandi még hidegebb vérű volt, mint az angol uraság, mert mán akkor nagyon drága volt a csizma, Bandi meg szegény cseléd ember!

— Ilyet is csak magyar ember tehet! — jegyzé meg egy budapesti magyar nő.





A Hortobágy-pusztán csak a köcsögfa él meg.



Minisztériumból egy előkelő bizottság jár-ke-l a Hortobágy-pusztán. Az erdősítés nagy feladatát akarja megvalósítani. E pesti küldöttség a debreceni és hortobágyi szakemberek bevonásával vizsgálja a Hortobágy talaját és tenyészetét.

Rájönnek, hogy a Hortobágy befásítására sem az akácfa nem alkalmas, sem a tölgyfa. A fűzfa még a Halastó tavai partján sem marad meg. Nagy töprengésükben egy öreg pásztoremberrel találkoznak:

— Mondja csak, öreg, milyen fa áll a pusztán legjobban meg? — kérdi a miniszteri tanácsos a szittyá magyart.

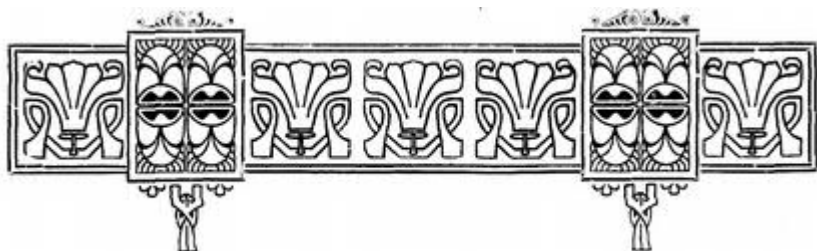
— Hát, uram, én már régi ember vagyok. Itt nőtem fel a pusztán. De azt tartom, hogy itt legjobban megáll a „köcsögfa”,¹ oszt' legjobban beválík haszonra a „dörgölődzőfa”.²

Csak e legyen minél több, akkor jó világ lesz a Hortobágy mellett — felelte az öreg számadó irigylendő nyugalommal.



¹ A *köcsögfa* földbe ásott ágas, melynek fogaiba a tiszta üres tejes köcsögeket húzzák. Juhász kunyhóknál, falusi udvarokban, bakter házaknál láthatók.

² *Dörgölődzőfa* van minden gulya álláson felállítva. Rendesen ócska kútágast használnak e célra. Ehhez dörgölődzik a jószág. Minél több van, annál nagyobb a jószágállomány.



A juhász a cirkuszban.



egyik lőrinci nagy szabadságra cirkuszos jött Debrecenbe. Nagy cirkusz volt, még nagyobb reklámmal dolgozott. A nyári nagyvásárra nagyon sok pásztor bejött a Hortobágyról. A cirkuszos ez alkalommal nem birtokverseny-nyel dolgozott, hanem volt neki egy híres szamara, melyet senki sem tudott megülni. Ez volt a cirkusz főerőssége és rikoltó reklámja.

— Aki a szamarat megüli, száz forint jutalmat kap!
— kiáltotta a reklám.

És e nagy jutalomért nem kellett mást tenni, mint a szamárra felülni és egyszer körül járni a cirkusz pályáját.

Napok óta százan és százan pályáztak a jutalomra, de el nem nyerhették, mert a szamár vagy álltóhelyen, vagy már az első indulásnál levetette lovagját. A szamár győzhetetlen volt. A közönség kitűnően mulatott a nagyszerű ötleten.

Bige Ferenc hortobágyi számadó is több társával elment a cirkuszba. Vonzotta a mulatság. Látni akarta azt a szamarat, melyet nem lehet megülni.

Nagy feltűnést keltett a néhány cifraszűrös juhász a cirkuszban. A cirkusz kikiáltója reklámnak használta fel őket. Azt kiáltozta, hogy ma este a juhászok futtatnak a különös számáron.

A közönség egyenesen követelte, hogy futtassanak a juhászok. Nem kis munka volt a szégyenlős embereket rábírní.

Legelőbb Gyuri, a bojtár ült fel. De a szamár az első percben úgy levetette, hogy csak úgy nyekkent. A közönség harsány kacagásban tört ki, a juhászok szégyenlették.

— Ugyan mennyik mán Ferenc bátyám! — nógatták a többiek.
Nehezen ment.

Végre is a juhászbecsületről volt szó. A már deresedő férfi lelőki szűrét, felgyűri ingujját és jelentkezik a polgári zsűri előtt.



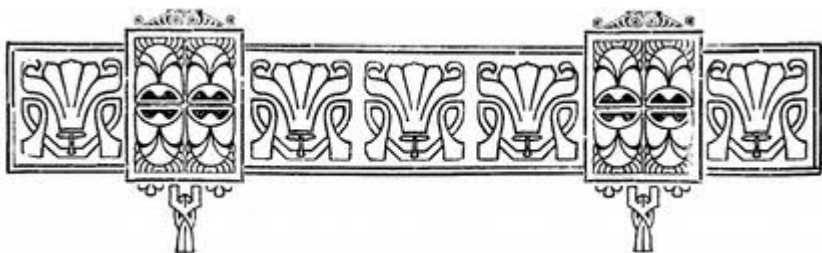
HEGYESTETEJŰ NÁD-KUNYHÓ

Feszült várakozás közt elővezetik a jókedvű szamarat. A számadó körülnézi. Hirtelen fordítva felül rá úgy, hogy háta a szamár feje felé volt. Megkapja félkezével a szamár farkát és húzza felfelé, másik kezében levő kampóval pedig ütlegeli.

A meglepett szamár kezdetben elkezdett ugrálni, de különös helyzetében fájdalom nélkül nem tehetett. A juhász meg kampójával noszogtatta. A számadónak mit volt mit tenni, szépen baktatott körben. A juhász meg folyton teljes erejéből húzta felfelé a hátára a farkát.

Óriási módon tombolt a közönség az ötleten. A számadó megnyerte a díjat, visszaállította a hortobágyi juhászbecsületet.





Pórus járt vadászok a Hortobágyon.

Egy a 70-es években, legalább ezt mondják az öreg emberek, vidám vadászok mentek a Hortobágyho'.

Olyan vasárnapi vadászok voltak. A fagy ebben az időben már engedett, nehéz, sáros úton dőcögött kifelé a könnyű parasztszekér. Az útszéli csárdáknál meg-megálltak, lélekzetet vettek. Vette az italt a jó paprikás kolbász és a nyirkos idő. Legutolsó pihenőjük a hortobágyi csárda volt.

Itt aztán legtovább is pihentek. Ivott a vadász és koccintott a fuvaros is a vadászok egészségére. Még többet előlegeztek a nap szerencséjére.

Már hajlott erősen a bágyadt, téli nap, mikor érkezettnek látták az időt az indulásra. Nem sok idő volt, nem kerültek fel a nagy kőhídra, hanem a Hortobágy-folyó sekély vizének vágta neki.

Ebben az időben még a Hortobágy-folyó a Tiszából táplálkozott. Gát volt már valamelyes rajta, de nem olyan erős, hogy a Hortobágy-folyót leszakíthatta volna az anyja kebeléről. Volt tehát víz benne elég. A folyó ma is nagyon csalóka. Vize nem nagyon mély, de sara, kotúja feneketlen. A Karácsony-fok táján legszemérmetlenebbül csal.

Vadászaink gyors munkát akartak, unszolták az atyafit, hogy hajtson neki a foknak, menjenek át a Hortobágyon. — A derék cívis, akiben erősen dolgozott a „gőz”. hirtelen neki

fordítá lovait a víznek és nagy erővel behajtott a Hortobágyba. A szekér ül elfelé, a lovak úsznak, a kas megtelik vízzel. A vadászok felállanak a kasban, puskájukat kezükbe tartották, hogy a por meg ne ázzon.

A szekér elült, a lovak megállottak. Most már fele sem volt tréfa. A fuvaros lovait félti és késével istrángjait vagdalja,



URASÁGI JUHÁSZ SZÁMADÓ

szabadítja a jámbor jószágokat. A vadászok derékig állanak a hideg vízben s mit volt mit tenni, szégyenszemre segítségért kiáltottak.

A parthoz közel a téli avart legeltette Simon Józsi gulyásbojtár. Csak nézte-nézte kezdetben a legénykedést, később, amint hallotta a segélykiáltásokat, a parthoz ment.

— „Lesz száz pengő kendnek, húzzon ki bennünket a vízből!”,

A gulyásbojtár a helyzet komolyságát látván, levetette nagy bundáját és elszaladt egy kötélért. Reszketve, remegve várták a hideg fürdőben vergődő, vadászok.

— „Itt a kötél — mondja — s behajítja hurkos végét a szekérrre, — akasszák a hurkot a szekér oldalára!”

A vadászok nagy hirtelenében elkapták és sietve hurkolták rá a vízből alig kiálló kaskaróra.

„Húzza hát kend!”

A hatalmas erejű ember neki rugaszkodik, húzza a kötelet. Lassan megmozdul a kas az emberekkel. A nehéz helyzetben levők fellélegzenek.

Örömük hamar búra változott. A kas úszott a vízben és egyszerre csak lezökkent a sárba a szekérről. Mindenki nyakig esett a vízbe. A rémület tetőpontján állott.

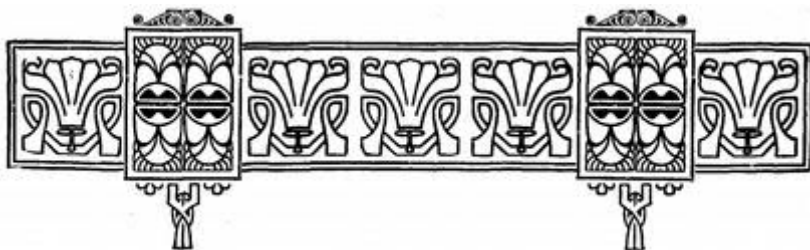
Az erős gulyásbojtár most már nem vette tréfára a dolgot. Nagy sebesen belegázolt a hideg, sáros vízbe és karjánál, üstökénél fogva egyenként húzgálta partra a hideg vízben már elalélt vadászokat.

A lovaknak volt a legtöbb eszük. A gazdájuknak sikerült elvagdosni az istrángokat s a jámbor állatok kiúsztak a túlsó partra. Még a beléjük kapaszkodó gazdát is kihúzták.

Az így póruljárt vadászok visszamentek a csárdába szárítózni. A vadászatból nem lett semmi. A szekeret másnap kihúzták a kotuból s nagy búsan, ahogy jöttek, úgy vissza is tértek Debrecenbe.

Ilyen csalafinta a hortobágyi szikfok.





Az ősök nyomait kerestük a Hortobágyon.

Már két napja járják a debreceni Múzeum emebrei a hortobágyi pusztát. Keresnek, kutatnak, jegyeznek. Régi fakult okleveleket, öreg mappákat tartanak kezükben. Erről nézik a helyet. Erre jegyzik fel, hol találnak valamit.

A Hortobágy-pusztta egy nagy temető. A magyar nemzet régi kultúrája fekszik itt a hantok alatt. Egy kis jeltelen halomból nem nézne ki az ember semmit. Megbolygatja, megássa, csaknem bizonyos, hogy csontvázat talál benne.

Koponyája, szárcsontjai még épek, a többit porrá tette az enyészet. Nyaka körül nagyszemű gyöngyöt fűzött a kegyelet. Láb-, és kézfejen több száz szem apró gyöngy hever. Módos halott volt. Oldalt vasszerszám. Mellén egy római ezüst pénz. Ez korhatározó. Az öreg túlvilági révésznek tették, hogy átvigye a drága kedveseket a ragyogó örök boldogságba.

Lábánál egy csupor oldalt dőlve. Benne színes földanyag. Enni tettek a kedvesnek, míg a másvilágon kosztot, lakást kap. Nemcsak a lélek, de a test feltámadását is hitték.

A pénz a Krisztus születése utáni II. század végéről való. A halottat előbb nem temették el.

A juhász büszkén sétál a nyája után a Porosháton.

— Hallja kend, bátya! Merre van itt az ördögárok?

— Odább a' — int pipája szárával.

Mi nézzük a térképen, itt fel van jegyezve. De a távolban sehol nem látni árkot.

— Hát megvan a mappán is?

— Ott csak megvan, de a földön sehol sem látjuk.

— Mutassa meg nekünk!

És jön a juhász a kocsin tovább. Felmegyünk egy régi töltés-szerű emelkedésre. Megállít.

— Na, ez az ördögárok! — mutat, botjával a juhász a töltésre.

— Elhiszem í — felelem — de árkot itt sehol sem látok.

— Rígen vót az árok. A királyfi ásatta, mert királyi menyasszonyának a' vót a kívánsága, hogy vizén vigye útet haza. A Hortobágyon pedig nem vót víz, ezír ásatta.

— Na, látja bátyám, akkor is az asszonnal volt a baj.

— Nem mindegyikkel — uram—, de amékkal aztán baj van, avval van igaz — elíg.

— Na, menjünk ezen az árkon tovább!

És vezet a juhász hosszan, hosszan a vasútig. Itt az új töltés elrombolta az ördögárkot, de követhető.

— Hát ehhez mit szól, kedves kartársam? — kérdi tőlem muzeológus barátom.

— Egyszerű a magyarázat. A Hortobágy-pusztát a Tisza vize építette, töltötte fel. Mocsár volt itt minden fele. A történelemelőtti népek víztelenítették kis telepeiket ezekkel az árkokkal. Ezek megvédték őket más rablótörzsektől is. Örökül maradtak az árkok a történelmi törzsekre. Midőn a Tisza elvégezte munkáját, kialakította mostani medrét, nem volt többé szüksége csatornákra. A nép nem tudta mire vélni e hosszú, mély árkot. Képzeteivel magyarázta meg. Ördög művének tekintette. A keresztyén kor csúnyának találta e mesét, királyfiak alkotásának tartotta, kinek szerelme szép arája iránt még egy ilyen nagy mű megalkotására is képessé tette őt.

— De van ilyen több is?

— Igen, az Alföldön több helyt feltalálhatók ezek az árkok.

Amott egy halom ül árván. Ma nem árva. A csikós bojtár fellovagolt a halom tetejére. Onnan nézi végig nagyon megterült ménesét. Történelemelőtti halom ez. Felmegyünk. Rajta régi cserép és csontdarabokat lelünk. Őstelep volt.

Itt nem érte el az embert a vadvíz. Jó védelem volt ember és állat ellen.

Ha egy néptörzs ott hagyta, a másik rátelepedett. Feljebb hányta. Így nőtt a halom.

A keresztyén magyar templomot épített rá. A nép a templom köré telepedett.

Megássuk. Széles lapos pelyvás sárból készült égetett téglák kerülnek ki. Jó mésszel dolgoztak, mert még most is alig lehet a tégláról leverni.

Alapja döngölt föld. Megásták a fundamentumot. Agyagot hánytak bele, megpermetezték vízzel és jól megdöngölték. És állott a templom rajta századokig.

Magyar építette rá a templomot. Ezért nem kunhalom, mint eddig hitték.

—Hát itt falvak voltak?

—Azok bizony, sűrűn. A falvak magyarok, jómódúak voltak. Látja ott azt a gulyát? Ott volt Papegyháza. Az erdőt ma is annak hívják. A délibáb felveri a négygémű kutat. Itt volt Csécsfalva. Máta község házainak romjait halmocskák jelzik.

A halmok aljában kovaszilánkot talál a pásztor. Ő azt hiszi, hogy a föld termi. Mi azt tartjuk, hogy a régi emberek nyílhegyei, tűzszerzámái ezek. Nekünk van igazunk. A pásztor legeltetés közben egy-egy csontot felrüg, egy-cserepet arrább dob. E cserepek, a fehérülő csontok tárgyi bizonyítékai annak, hogy a magyar nemzet becsületesen teljesítette történelmi hivatását: védte a nyugati kultúrát a keleti barbárok ellen. A küzdelemben elbukott a nemzet. A virágzó falvak pusztává lettek. Fehér gulyák legelnek, vágató mének nyargalnak át a magyar ősök porladó tetemein.

A nemzet elbukott, de a török-tatár támadásai megtörttek a magyar hősi bátorságon. A magyar vér és kultúra pusztulásán emelkedett fel és maradt meg a nagy nyugati kultúra. A fizetés e nagy áldozatért szomorú lett. Feldarabolásunkat rendelték el azok, akikért áldoztunk ezer esztendő óta!

Szomorú sors, de ez a magyar nemzet sorsa! Berajzoljuk a térképre e szomorú emlékü helyeket.

Ezek a múltéi. A Hortobágy-pusztá kiégett kopár legelőjén halad kocsink. A jószág idegesen szedeget, üzi a légy, csipi a pöcsik és a szúnyog. Tenger szöcske és sáskahad pattog kocsink előtt. A lilaszínű, virgoncabb az olasz sáska. Rokonszenves,

bár kártékony állat. A fekete keresztos a marokkói sáska. Undok és pusztító állat. A fűrgé had között lomhán repül a hosszú, zöld kabóca.

Letarolt erdő alá érünk. Keserű erdőnek nevezi a pásztor» Pihenünk. Olyan három holdas *szárnyék erdő* volt, amelyet arra ültettek az 1880-as években, hogy ha a vihar feltámad a pusztán, a jószágot mellé verik. Megvédi a széltől. Nem szalad széjjel. Az oláh megszállás megpocsékolta. Alig maradt meg néhány fája, a többit ellopták.

Keserűnek azért nevezik az erdőt, mert 1876-ban egy kutat ásattak a gazdák. Ennek vize olyan keserű lett, hogy a jószág meg nem ihatta. Erre behordták Debrecenbe orvosságnak. Megvizsgálták a budapesti vegyészek és megállapították, hogy olyan hasznos, mint a budai keserűvíz. Árulták is vagy három évig. Később a tőkeerőtlen vállalat beszüntette az üzemet.

Most a kút nincs betömve, de lefedve áll. Csodálatos, hogy a jószímatú tőke nem találja meg? Pedig oly kevés ásványvize van most hazánknak.

A kút tud várni, míg a Hortobágy-pusztta kiránduló és üdülőhellyé épül ki.

Lassankint ez is meglesz. A Mátá-pusztta részen éjjel-nappal ontja bőségesen meleg, kénes, gázos vizét a 410 méteres *artézi kút*. Percenkint 180 liter víz ömlik ki rajta. 32° C meleg. Ken- és földgáztartalma nagy.

Megállunk. Egy pár pohárral megiszok belőle. Nagyon jót tesz a gyomornak. Olyan, mint a parádi víz.

— Jó a víz? — kérdi egyik útitársam.

— Jó, de egy kicsit meleg.

Iszik belőle, kiköpi.

— Bűdös ez!

— Nem bűdös, csak kénszagú! — javítom ki felháborodását.

— Fogja be csak félig a csövét.

Befogja. Én felette egy gyufát rántok, meggyújtom a kiömlő gázt. Hangosan robog a csendes szellőben. Útitársaim csodálkozva szemlélik.

— Látják barátaim, a tőke szeme ezen sem akadt meg!

— Pedig ma már olyan sokan járnak a Hortobágyon.

— Egy jó fürdő, szálloda és strandfürdő jó vállalkozás lenne.

Az első lépés a strandfürdő. A víz a cső alatt gödröt vert. A puszta népe kibővítette. Oldalát kideszkázta. Ebben lubickol a nép és élvezzi gyógyító erejét. Főleg csendes éjjel jelennek meg e lopva fürdők.

Az artézi víz egy nagy libatóba folyik. Sáros disznók fürödnek benne. Ma ez hozza a hasznot. De közel az idő, mikor a disznófürdő helyén gyönyörű strandfürdőben a hortobágyi puszta áldott napfényén sok száz fürdővendég sülkéznek.

Itt nemcsak a víz gyógyít, hanem a levegő is. Asztmás betegek messze-messze mennek száraz, napsütéses levegőért. Elmennek Egyiptomba levegőért. Itt a pusztán nyáron nagyon kevés az eső. Tiszta, száraz a levegő. A nagy csend csillapítja a kedélyt. A száraz levegő gyógyítja a tüdőt, gégét. Mindez itthon van és talán olcsóbb is, mint messze e hazától.

Esteledik. Pusztai eledelt főzünk. Kis bográcsom az artézi kút gázcsapja felé teszem és a kitóduló gáz tüzenél gyorsan szalonnatepertőt pirítok,, a melegvíz elősegíti a pompás „öhön” főzését. Igazi debreceni eledel volt. Estére való, mikor hűvösebb az idő és az ember ráér locsolgatni.

A gázvilágnál a tópartján ettük meg. Bort ittunk rá eleget.

Vacsora után gázvilágnál fürödtünk a pompás melegvízben.

Éjfélre járt. A tanya népe már elfeküdt. Újra meggyújtottuk a gázt fönt. Hatalmas lángkéve tört az ég felé. Messze világított a sötét pusztán. Meggyújtottuk a gázt a víz kiömlésénél is. Örökké égő bengáli fény szaladt végig a kiömlő vizén a tóig, aztán visszaszaladt a csőig és újra lecikázott.

A hajnal hűs. Mi a víz alá bújtunk előle. Társam elaludt. A víz elkapta. Vitte és hörbölt a vízben. Felébredt és tarkójával újra a deszkához akasztotta magát.

Boldogan heverésztünk a langyos vízben. De már Ohaton fűtyöl a vonat. A Nap is előre küldi sugarát. Reggel lett és a puszta népe is mozdult. Hirtelen kiugrottunk a vízből. Reszkettünk a hűvös levegőtől. Öltöztünk, hogy elmenjünk.

Most sajnáltuk igazán otthagyni a pompás strandfürdőt.



Tartalom

	Oldal
Kihajtás a Hortobágy-pusztára.....	3
Örökké égő tüzek az országutak mentén.....	11
Egy holland tudóssal a Hortobágyon	18
Akik Attila király koporsóját keresik	21
Holdfogyatkozás a pusztán.....	29'
Az utolsó magyar vándorköltők.....	32
Hogy készül a Hortobágyon a birkapaprikás...	37
Szól a puska a Hortobágy-pusztán.....	45
Pusztul a régi pásztor- és betyárnóta a Hortobágyon.....	51
Virágzik a Tisza.....	58
Számadónak nincsen semmi kára.....	62
Mikor a cigánynak a legjobb hátszló sem kell	66
Rókavadászat rakoncával.....	69
Aki „lúval” fogja a halat.....	71
Kedélyes borbély a Hortobágy-pusztán.....	73
A hortobágyi jó levegő titka.....	76
Mikor Jóska bojtár kisubickoltatta a bokáját.	78
Hogy lehet ilyen barommódra felnőni?.....	80
A hosszúéletű hortobágyi nádsütő.....	82
A gulyásbojtár és a deáknyelv.....	83
A tudósok meg a hortobágyi számár	84
Egyszer volt számárverseny a Hortobágyon...	86
„Az öreg kutyát agyonverik, az öreg szógát elkergetik!”.....	89
A csikósbojtár meg az angol hidegvér	90
A Hortobágy-pusztán csak a köcsögfa él meg.	93
A juhász a cirkuszban.....	94
Pórus jár vadászok a Hortobágyon.....	96
Az ősök nyomait kerestük a Hortobágyon.....	99